

BLOGG • SID 3

Häng med
i debatten



MÅNGFALD • SID 24

Bygger om för
likvärdiga villkor



TJUGOFYRA⁷

En tidning utgiven av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

#46 Juni 2020



Förbundsledaren Jill Jingbrant har lett förändringsarbetet i Södra Älvsborgs Räddningstjänstförbund.

FOTO: MARIA HANSEN

Jill vill ta tillvara på yrkesstoltheten

■ För fyra år sedan bytte Jill Jingbrant Polisen mot räddningstjänsten. Nu förverkligar hon sina idéer om mer inflytande från personalen, och gensvaret hos både medarbetare och politiker har varit stort. Under uppväxten gjorde en idrottslärare stort intryck på Jill.

– Även om hon inte deltog själv så var hon en god pedagog, som fick oss elever att utföra saker efter bästa förmåga. Det är det som gott ledarskap handlar om.

Sidan 14

RÄDDNING

Kan alltid tvingas sanera

Kommunen genom räddningstjänsten är verksamhetsutövare vid insats, har Miljööverdomstolen slagit fast. Det innebär att man alltid kan tvingas sanera.

Sid 19

SJUKVÅRD

Fler liv kan räddas

En ny apparat har utvecklats som mångfaldigt ökar möjligheten att ge syrgas och rädda liv.

Sid 13

TOTALFÖRSVAR

Kritiskt till ny myndighet

En ny myndighet för psykologiskt försvar föreslås till 2022. MSB är starkt kritiskt till förslaget och ifrågasätter mervärdet.

Sid 17

ARBETET UNDER KRISEN – NIO SIDOR OM CORONA • SID 4-12

Krishantering kräver anpassning

➔ Nu har hela samhället jobbat hårt under drygt tre månader för att hantera corona-pandemin. Många verksamheter har börjat anpassa sig till ett nytt normalläge, vilket är nödvändigt för att skapa ut hållighet. Men det kan också leda till att vi slappnar av så att vi får svårt att parera nästa händelse, eller nästa våg av pandemin.

Därför är det tid att förbereda oss för nästa fas, hur den än utvecklar sig.

Länsstyrelser och andra myndigheter rapporterar att pandemin får betydande konsekvenser långt utanför hälso- och sjukvården, som framförallt kommuner och regioner hanterar; arbetslöshet, skoltrötta ungdomar, företag som krisar, risk för ökad fysisk och psykisk ohälsa.

Sjukvård och äldreomsorg signalerar att personalen sliter så hårt att de snart inte orkar. Konsekvenser som vi också behöver ha beredskap för under längre tid.

Vi – alla verksamheter – behöver ta hand om gjorda erfarenheter nu, och omedelbart genomföra det vi kan förbättra så att vi även har beredskap för en andra våg.

Vi har inte hela bilden, den kommer inte att finnas förrän efteråt, men vi har många pusselbitar. Och vi behöver dessutom starta arbetet för återuppbyggnad.

Det är samhällets gemensamma mål att få till uithålliga lösningar, och då behöver vi tidigt identifiera vad som kan försvåra eller stödja det arbetet.

Ett nyckelord för hanteringen av pandemin så här långt är anpassning.

I hela systemet från det internationella samfundet ända ut på individnivå har vi tvingats anpassa oss. Företag har anpassat sin



LEDARE

Dan Eliasson
Generaldirektör, MSB

Det jag beskriver här handlar om att vässa de befintliga verktygen så att vi tar oss vidare i nästa fas av krisen

verksamhet för att överleva och för att bidra i krishanteringen. Svenska folket har bidragit med en mycket hög grad av anpassning av sin vardag. Myndigheter och företag med ansvar för samhällets funktionalitet likaså. En stor förändring står regioner och kommuner för som har anpassat sjukvård, skolor och äldreomsorg efter nya förutsättningar.

Anpassningsförmåga är beroende av hur organisationen fungerar till vardags, men vi behöver tänka ett steg bortom det. Det är svårt att ändra strukturer under en pågående kris.

Trots alla ansträngningar kommer vi aldrig att kunna förutse alla möjliga risker och brister på detaljnivå, därför måste vi utveckla de generella verktyg vi har. Det kan till exempel gälla system för kommunikationsarbetet, ledning och styrning, och även förmåga att prioritera.

En del av det vi nu har varit med om har troligen redan bidragit till att samhällets förmåga har utvecklats och stärkts, och det kan behöva befastas och synliggöras. Samtidigt finns det också brister som har blivit tydligare, och som behöver åtgärdas så snart det går.

Utöver det kommer förstås också en process för ansvarsutkrävande och en metodisk genomgång exempelvis i en kriskommission. Det jag beskriver här handlar om att vässa de befintliga verktygen så att vi tar oss vidare i nästa fas av krisen, hur den än utvecklas, som en del av krishanteringen.

I höst planerar regeringen att lägga en ny försvarspolitisk inriktningsproposition, och vi har ju de senaste åren talat mycket om hur viktigt det är att använda och utveckla systemet för krisberedskap som basplatta för totalförsvaret i dess civila delar.

Min ambition är därför att nu ta initiativ till hur vi myndighetsgemensamt tar med oss lärdomarna från pandemin, och även fånga erfarenheterna från totalförsvarsövningen TFÖ2020.

I mitten av juni har jag tillsammans med överbefälhavaren en avstämning med myndighetscheferna för de bevakningsansvariga myndigheterna. Då räknar jag med att vi kan dela erfarenheter från pandemihanteringen som ger input till hur vi bygger motståndskraft inte bara för framtida kriser, utan också för att försvara vårt land.

När detta skrivs har skogsbrandssäsongen kommit igång.

Det alldeles nystartade RescEU har som första åtgärd bidragit till att Sverige nu har två mindre skopande flygplan för brandsläckning, som stärker kapaciteten i hela norra Europa, utöver de sex helikoptrar som vi sedan tidigare har fått finansierade genom EU. Hela utvecklingsarbetet på skogsbrandsområdet är ett bra exempel på att vi lär, utvecklar och bygger ny förmåga, och att det blir bättre om vi gör det tillsammans med andra.

Vi är bättre rustade i Sverige för att hantera skogsbränder tack vare Europasamarbetet. Det är också en lärdom för det fortsatta utvecklingsarbetet. Men i sommar hoppas jag att vi slipper skogsbränder och översvämningar.

Ta hand om er. Håll avståndet, och håll kontakten med någon som behöver det.

Och till alla er som jobbar hårt för att hantera pandemin och alla dess följdverkningar: stort tack.

TJUGOFYRA7

Tjugofyra7 bevakar utvecklingen inom Myndigheten för samhällsskydd och beredskapsansvarsområden och ska stimulera till debatt i dessa frågor. Enbart Ledaren på sidan 2 är att betrakta som MSBs officiella linje.

REDAKTIONEN



Gunno Ivansson
Journalist, ansvarig utgivare
010-240 51 06
gunno.ivansson@msb.se



Per Larsson
Journalist
010-240 51 02
per.larsson@msb.se



Maria Hansen
Journalist
010-240 51 63
maria.hansen@msb.se

Adress: MSB, Tjugofyra7, 651 81 Karlstad.
E-post: redaktionen@tjugofyra7.se **Webb:** www.tjugofyra7.se **Upplaga:** 27 000 exemplar. **Tryck:** Pressgrannar, Linköping. Tryckt på miljövänligt papper.
Tryckdag detta nummer: 4 Juni.
Nästa nummer är ute: 29 September.

INNEHÅLL #46



4



6



20



23

CORONA

Första krisen regeringen litar på folk
Sidan 4

Tid och energi att hjälpa till
Sidan 6

En dag i corona-staben
Sidan 8

NYHETER
En mer likvärdig räddningstjänst
Sidan 17

Nya skogsbrandsflyget
Sidan 18

Bättre hjälp i svår terräng
Sidan 20

Bränder i flerbostadshus ökar
Sidan 21

ERFARENHETER
Explosion i köket
Sidan 23

PANELEN

Beredskapen har varit aktiverade länge, många organisationer är hårt belastade under pandemin.



Tiina Johansson
beredskapsdirektör
Länsstyrelsen Örebro



Tomas Birgegård
beredskapsdirektör
Länsstyrelsen Södermanland



Kajsa Sjösvärd
beredskapsdirektör
Länsstyrelsen Dalarna



Max Hector
beredskapsdirektör
Länsstyrelsen Kronoberg

Vad har varit mest krävande för er?

– Hela tiden hämta in lägesbild som varierar beroende på förloppet och på frågeställningar från MSB eller annan myndighet. Det och samordningsfrågor upptar mest tid.

– Det är lägesbilderna. Tre rapporter i veckan till regeringen, en till MSB. Kopplat till det ett antal samverkansmöten, exempelvis om sjukvårdsutrustning.

– Osäkerhetsfaktorerna och att analysera dem. Hur länge det ska pågå, påverkan på samhällsviktig verksamhet, allmänhet och ekonomi. Vi var tidigt i stab, 28 januari, så överraskningsmomentet har inte funnits.

– Största omställningen har varit att gå upp i fullskalig stab, 15-20 personer, enligt Nato-modell. Runt 70 personer är med och rullar i organisationen, ytterligare fler stöttar staben. Mycket bra lärdom för totalförsvaret.

Erfarenheter från krisen som ni tar med er för framtiden?

– Vikten av tidig personalplanering, och en annan typ av planering i den långvariga händelsen. Lång uthållighet i krisorganisationen är viktigt, vi har fått tillfälle att använda hela personalstyrkan i krisarbetet.

– Samhällets beredskap i stort är den stora grejen, större än det egna länets frågor. Det är egentligen inget nytt, tror man hittar det mesta i nationella förmågebedömningar.

– Vi har fått bekanta oss med nya branscher som skyddsmateriel, hantering av avlidna, vilket inneburit nya angreppssätt och nya samarbeten. Hela tiden nya frågor och nya lösningar. Det har krävt en flexibilitet som vi tar med oss.

– Vi har behövt engagera många som inte tidigare haft en roll i vår kris- eller krigsorganisation. Nu vet många fler hur arbetet fungerar. Det blir lättare att bygga en stark ledningsorganisation framöver.

På vilket vis har er länsstyrelse utövat geografiskt områdesansvar under corona-krisen?*

– Mycket samordningsfrågor. Lägesbilder, analyser, rapportering och kommunikationsfrågor där vi samordnat så alla strävar mot samma mål.

– Lägesbilderna och att samordna och inrikta arbetet. Många olika frågor har dykt upp, exempelvis trängsel vid restauranger, och det har varit bred samverkan med många aktörer.

– Otroligt många samverkansmöten av olika slag, hänt vi haft 20 på en vecka. Via konsekvensbaserade analyser har vi hittat fler aktörer, vilket gett fler samverkansområden.

– Vi har lett samverkansmöten med politiker två dagar i veckan, med tjänstemän lika ofta, plus möten om nischfrågor som utrustning och skolstängning. Lärorikt.

* En övergripande uppgift för länsstyrelserna i det geografiska områdesansvaret är en aktiv roll vid den gemensamma hanteringen av samhällsstörningar i länet.

Välkommen Maria

Vi säger välkommen till Maria. Och tack Gunno.

■ Maria Hansen är ny journalist på Tjugofyra7. Hon har tidigare jobbat som reporter på Värmlands Folkblad under en rad år.



Maria Hansen

Maria ersätter Gunno Ivansson som går i pension i sommar efter drygt 25 år på Tjugofyra7 och tidigare Sirenen.

Gunno började på Räddningsverket och Sirenen hösten 1994, var med och startade Tjugofyra7 2009.

Och det blev en tidning till slut även denna gång.

För några månader sedan var det inte en självklarhet.

Tjugofyra7 hade just kommit ut med förra numret när pandemin eskalerade.

Evenemang på evenemang som skulle bevakas ställdes in, restriktioner mot att resa och möta människor infördes.

Redaktionen har periodvis också jobbat i MSBs särskilda organisation.

Men en tidning blev det, och förstås mycket om corona.

I höst är vi tillbaka med ett nytt nummer.

Trevlig sommar!



Lovisa Hoff



Stefan Svensson

Läs bloggen – häng med i debatten

Följ med utanför pappers-tidningen – läs våra bloggares inlägg.

På bloggsidan diskuteras brett som smalt, var med och ha synpunkter.

■ Vem blir du när krisen kommer? För- och nackdelar med distansutbildning. Det är de två senaste rubrikerna på bloggsidan.

Lovisa Hoff och Stefan Svensson är förnärvarande våra bloggare, men vi ser gärna att det blir fler.

Lovisa är ganska färsk i våra spalter. Hon är brandingenjör och har till nyligen jobbat på Kustbevakningen men är numera insatschef vid räddningstjänsten Storgöteborg.

– Bloggen ger en möjlighet att lyfta frågor som jag stöter på i arbetslivet, som jag själv bär på eller som andra delar med sig av. Min förhoppning är att bjuda in till eftertanke och att läsaren känner igen sig i resonemangen – i syfte att vi tillsammans tar utvecklingen vidare, säger Lovisa.

Stefan Svensson har varit med sedan starten. Han är brandingenjör och docent i brandteknik vid Lunds Universitet. Har under många år arbetat som lärare i Revinge, även varit anställd vid Lunds Universitet och under många år arbetat som deltidsbrandman. Hans bloggar handlar ofta om taktik under insatser och utbildning.

– Avsikten med mina bloggar är att väcka en tanke, att ha ett visst inslag av lärande och kanske ibland också röra runt

i grytan. Att väcka nånting hos läsaren, nånting som driver oss alla framåt, säger Stefan.

Gå in på bloggens webbplats blogg.msb.se/tjugofyra7 och läs Lovisas och Stefans inlägg.

Är du själv intresserad av att blogga?

Vi tar gärna emot fler bloggare, speciellt inom områden som Lovisa och Stefan inte täcker in. Hör av dig till redaktionen@tjugofyra7.se

Första krisen regeringen

Under corona-pandemin har Sverige valt en strategi som skiljer sig från nästan alla andra länder.

— Det är den första kris jag har sett där vi betror folk med ganska sofistikerad information, inte inför hårda restriktioner för att begränsa rörligheten utan vädjar till det frivilliga. Jag tycker det är fantastiskt. Jag har aldrig varit med om att myndigheter litar på sin befolkning på det här sättet.

■ Det säger Misse Wester som forskar inom riskkommunikation. Det är för tidigt att säga vem som har rätt, Sverige eller övriga länder, men undersökningar visar att många följer myndigheternas rekommendationer.

— Jag förstår inte kritiken mot den svenska modellen. Som riskforskare är det här det första och enda exemplet jag har sett i den här omfattningen där en nation inte inför hårda restriktioner; inte inför långtgående inskränkningar i mänskliga rättigheter.

Under mars månad begärde MSBs forskningsenhet in förslag om forskning under coronapandemin. Syftet är att fånga data medan krisen pågår, och sedan kunna analysera dessa ur olika aspekter. Ett av de projekt som fått pengar är Misse Westers där hon vill titta på frågor som rör ”expert judgement”, analysera den offentliga debatten för att identifiera och dekonstruera argument för att få en bättre förståelse för vem som hävdar vad och med vilken legitimitet.

Hon tar som exempel den artikel som 22 forskare i mitten av april skrev på DN debatt där de kritiserade Folkhälsomyndigheten.

— **Ett virus betar sig** på samma sätt i Kina, Peru eller i Sverige, men hur vi tolkar de vetenskapliga studierna har lett till helt skilda strategier i de olika länderna. Tolkningen är en subjektiv handling – inte en objektiv – och då har vissa experter mer legitimitet än andra. De 22 forskarna är ett jättebra exempel på det. Vissa av dem håller inte alls på med smittskydd men har kanske andra poänger. Vissa aktörer blir experter i egenskap av att de har en viss titel men kanske inte sakkunskap medan folk som har sakkunskap inte ens får komma in på arenan och vara en aktör.

— Jag är intresserad av att förstå den subjektiva tolk-

Kanske inte panik

”Innan vi vet varför folk gjorde som de gjorde ska vi inte dra några slutsatser.”

Misse Wester

ningen, varför kommer olika människor till olika slutsatser baserat på samma dataunderlag. Vad är det som gör att det blir så?

Media har ett ansvar för att diskussionen blev tillspetsad genom att lyfta fram saker som skapar rubriker och ska locka till läsning.

— Jag tror att de 22 forskarna har vad de uppfattar som legitima poänger och legitim kritik. Inom forskarvärlden är vi ganska vana att diskutera våra resultat och tolkningar på ett sätt som kanske inte är lika aggressivt som det framställs i media. Det kan vara ganska upphetsade debatter, men media är ingen bra arena för de diskussionerna.

En som flitigt medverkat i media är Johan Giesecke som har 40-års erfarenhet av smittskyddsarbete.

— Han har fått jättemycket utrymme att tycka saker baserade på sina erfarenheter, och det är ganska enkelt för honom att tycka vad man borde göra. Han har gått i pension och har ingen ”stake in the game”. Om några år är det omval och en politiker som ska säga samma sak som Giesecke kan tänkas skraddarsy sina argument.

Mycket av den krishantering Misse Wester sett tidigare har gått ut på att man inte ska bli uthängd i media, vissa saker har tonats ner och det har gjorts eftergifter för att det ska se bra ut.

— Jag tycker inte man gjort det nu, de är väldigt envisa på Folkhälsomyndigheten. Vi kör vårt race och sen får ni kritisera oss. Hur har de tänkt där?



— **Vi fick höra jättemycket om toalettpapper men fick inte höra hur utbrett det faktiskt var i landet. Jag skulle Misse Wester, som forskar inom riskkommunikation.**

Det kan inte bara vara att Anders Tegnell är en sån lysande person, måste vara nåt annat. Det är fascinerande. Sen vet vi inte om det är bra eller dåligt. En kris går inte att vinna, det går inte att komma ur det här oskadd.

Myndigheterna sätter sin tillit till att folk ska agera rationellt och följa rekommenda-

tionerna. Men folks första reaktion fick många att höja på ögonbrynen: butikshyllorna tömdes på toalettpapper. Misse Wester har i sin forskning visat att människor inte drabbas av panik vid en kris, men här verkade det ske.

— Jag tror att mediarapporteringen har en del ansvar i det där. Vi fick höra jättemycket

om toalettpapper men fick inte höra hur utbrett det faktiskt var i landet. Jag skulle ta det med en nypa salt. I broschyren som kom för två år sen står det ju att vi ska ha hemberedskap för en vecka. Vad händer om du är hemma en månad och toalettpapperet tar slut? Då kanske man köper på sig extra, det kommer ju att gå åt; det är ing-

litar på folk



ta det med en nypa salt. Innan vi vet varför folk gjorde som de gjorde ska vi inte dra några slutsatser, säger

FOTO: LUNDS TEKNISKA HÖGSKOLA

enting som blir gammalt eller förstörs. Innan vi vet varför folk gjorde som de gjorde ska vi inte dra några slutsatser.

Frågan är vad vi menar med panik. Kopplat till beteende har forskare en ganska snäv definition av panik, till vardags används det lite slarvigt.

— Panik tros vara att man

gör saker som är kontraproduktiva, man betar sig helt gallet, springer mot faran, tappar fattningen. Men det är så extremt sällsynt så det går nästan inte att mäta. Om vi tror att alla människor betar sig illa, då har vi hårda strukturer för att reglera hur folk gör. Vi som forskar på det här vet att man betar sig vanligtvis inte illa. Det kan se

ut som om man gör någonting tokigt, men den underliggande rationaliteten hos aktören är ganska sund i de allra flesta fall, säger Misse Wester.

GUNNO IVANSSON

Forskning i krisens spår

Coronakrisen sätter avtryck i forskningen.

MSB är på väg att starta flera kortare projekt om krisen orsakad av viruset.

Syftet är att fånga data medan krisen pågår, och analysera ur olika aspekter.

■ Det är forskning både med internationella jämförelser på europeisk nivå och nationell analys av olika slag, både med fokus på organisationer och individer. Målet är att starta sex projekt redan våren 2020 och tre till under 2021.

– Mitt i allt det intensiva arbetet med att hantera alla komplexa frågor är det lika viktigt att höja blicken och satsa på mer långsiktig kunskapsutveckling. Det finns otroligt mycket lärdomar att dra av krisen. En del av resultaten kommer att kunna levereras redan under 2020 och användas till exempel i den fortsatta planeringen av ett starkt civilt försvar. Där har pandemin onekligen gett många nya insikter, säger Sara Brunnberg, forskningschef på MSB.

Det ska också genomföras en forskningsutlysning om krisen orsakad av covid-19. MSB medverkar även i en nordisk utlysning.

FAKTA

Forskningsprojekt

Preliminär start 2020:

■ Tilläggsprojekt till forskningsprojekt "Makt och normer i arbetet med att åstadkomma inriktning och samordning under kriser" (Misse Wester, Lunds universitet).

■ Tilläggsprojekt till forskningsprojekt "Nytt vin i nya lägar: Om förutsättningarna för ett modernt civilt försvar" (Rikard Bengtsson, Lunds universitet).

■ Russinmask eller panik: hanteringsstrategier i covid-19:s desinformationslandskap (Ola Svenonius, FOI).

■ Förmågeparametrar för pandemihantering och det civila försvaret (Ulrika Eckersand, Daniel Jonsson, FOI).

■ Pandemi i det lokala. En realtidsstudie av resiliens (Jörgen Sparf, Mittuniversitetet).

■ Snabb förmågeutveckling för motståndskraftigt civilt försvar - fallstudier av hur näringslivets kapaciteter bidrar i Coronakrisen (Joakim Netz, Mattias Axelsson, Handelshögskolan Stockholm).

Preliminär start 2021:

■ The COVID-19 Crisis: Mapping the response efforts of five countries (Magnus Ekengren, Försvarshögskolan).

■ Maktkamp kring berättelsen om coronaviruset: Sverige som slagfält (Charlotte Wagnsson, Försvarshögskolan).

■ Corona-pandemins kaskadeffekter på lokal och regional nivå med avseende på samhällsviktiga funktioner (Henrik Tehler, Lunds universitet).

FAKTA

Pandemi

En pandemi innebär att en ny typ av influensavirus sprids och smittar människor i stora delar av världen. Ett nytt pandemiskt virus konkurrerar ofta ut tidigare säsongsinfluensavirus och etablerar sig efter några år som en variant av säsongsinfluensa.

Pandemier sedan år 1900:

■ **Spanska sjukan, 1918**

Cirka 50 miljoner döda. Skördade fler människoliv än antalet stupade under första världskriget. I stort sett alla avlidna var under 45 år. Cirka 35 000 svenskar avled. Influenساتyp A(H1N1).

■ **Asiaten, 1957**

Cirka 5 miljoner döda. Främst yngre avled. Orsakad av influensa A(H2N2) som trängde bort den gamla varianten av influensa A(H1N1).

■ **Hong Kong-pandemin, 1968**

Cirka 1 miljon döda. I första hand äldre bland de avlidna, influenساتyp A(H3N2). Sprids fortfarande som säsongsinfluensa och orsakar en överdödlighet på i medeltal cirka 1 000 äldre personer i Sverige varje år. Influenسا A(H2N2) försvann när Hong Kong-pandemin spreds.

■ **Svininfluensan, 2009**

151 700-575 500 döda. Upptäcktes i Mexiko och spreds snabbt över världen. Influenساتyp A(H1N1)pdm09, betraktas som en av de cirkulerande säsongsinfluensorna. Dödstalet osäkert då beräkningarna i fattiga länder är osäker. Forskarna uppskattar som minst 151 700, som mest 575 500.

■ **Covid-19,**

381 000 döda (3 juni)
31 december 2019 offentliggjordes det första fallet i Wuhan, Kina.
Källa: Folkhälsomyndigheten

ARVIKA · De har utbildat sig, övat och kvalitetssäkrat. När coronakrisen slog till var det bara för kommunerna att trycka på knappen och så var FRG, Frivilliga resursgruppen, igång. – Det är väldigt lätt att tänka att någon borde göra något. Här har man möjlighet att bli den någon, säger Susanne Bergström, FRG:are i Arvika.

”Jag har både tid och energi att hjälpa till”

■ Just nu är cirka 2 800 FRG:are beredda att bidra runtom i Sverige. Främst hjälper de personer över 70 år, eller som tillhör andra riskgrupper, med matinköp och att hämta mediciner.

En av de frivilliga är Susanne Bergström i Arvika. Till vardags är hon frisör med två egna salonger. Den ena, på ett äldreboende, är stängd tills vidare.

– Det gör att jag har både tid och energi att hjälpa till, säger Susanne och tillägger att många blir förvånade när de hör att FRG:arna har vanliga jobb också.

Den här dagen ska Susanne handla åt 85-åriga Linnea Beckman. Linnea har skrivit en lång lista på saker hon behöver och Susanne är noga med att det ska bli precis enligt önskemål: A-fil med acidophilus, ostfrallor från bageriavdelningen och fryst lax i tvåpack. Susanne betalar med sitt eget kort och får sedan kontanter av Linnea, så det gäller att ha växel med sig när hon lämnar över matkassarna. Det går också att betala med swish eller via faktura från affären.

– Vi tar aldrig betalt i förväg och ber inte om ”kundens” kontokort. De gamla ska känna sig helt trygga, betonar Susanne.

Därför bedriver FRG heller ingen uppsökande verksamhet. Alla som önskar hjälp kon-

taktar själva resursgruppens jourlinje som är öppen dygnet runt. Ofta hittar allmänheten FRG genom Facebook, kommunen eller någon av de lappar som finns i mataffärerna. Bara i västra Värmland har 400 lappar lämnats i matbutikerna på landsbygden.

En del kriminella tar tillfället i akt att försöka luras och polisen har gått ut med varningar vid ett flertal tillfällen. I Östersunds kommun ringde en person upp äldre människor, påstod sig vara från Röda korset och erbjöd hemleveranser för 300 kronor.

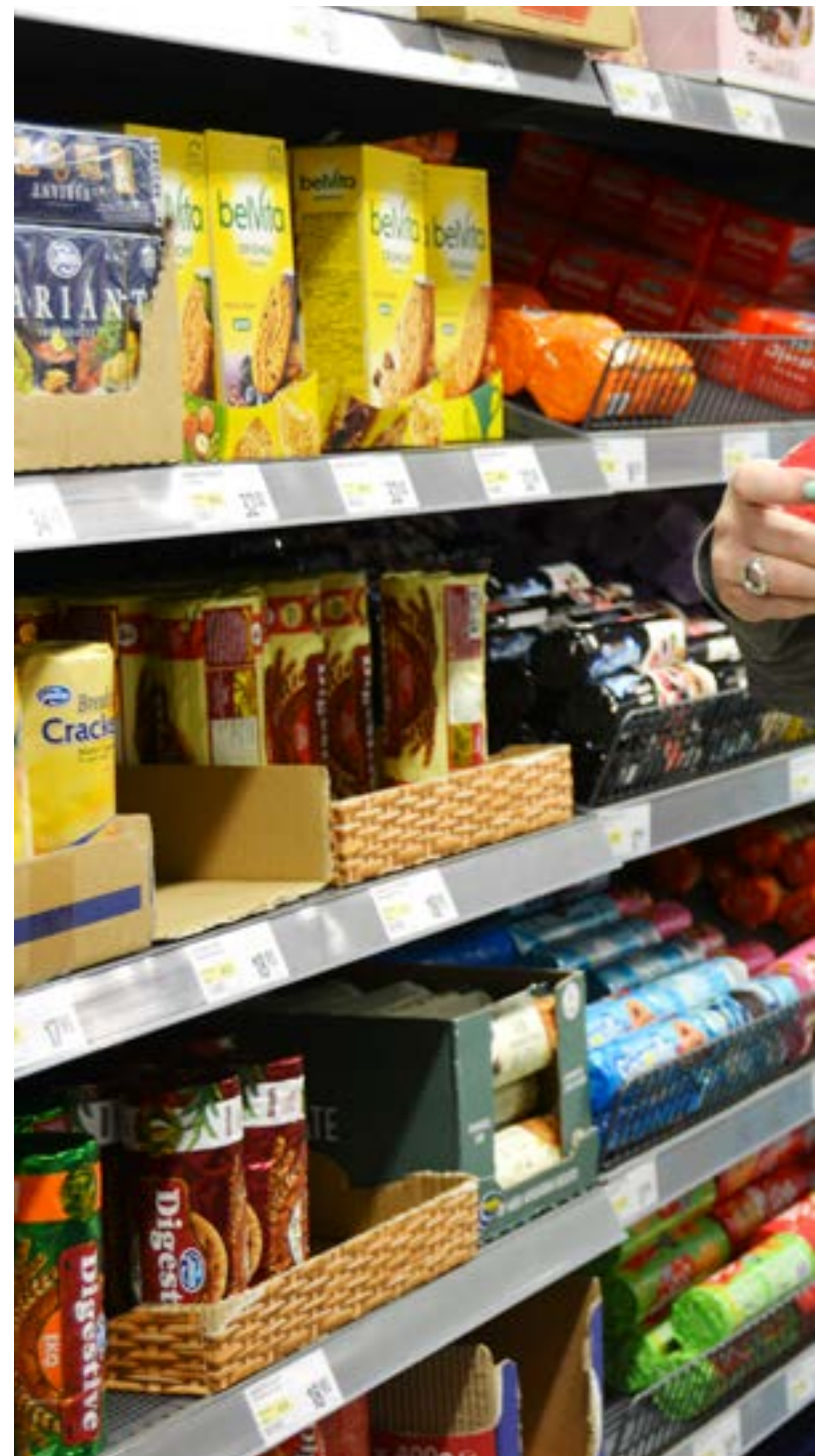
Vare sig Röda korset eller FRG tar dock betalt för dessa tjänster.

För att göra det ännu säkrare har FRG valt att bara använda sig av redan etablerade frivilliga samt att bära västar och/eller namnbrickor.

Varje frivillig i FRG har minst 36 timmars grundutbildning i sjukvård, krisberedskap och brandkunskap. För Susanne Bergström var utbildningen en ögonöppnare.

– Jag fick höra att jag var lugn och stabil i stressade situationer – något jag själv inte reflekterat över tidigare – och att jag därför passar bra till att sköta samordning och kontakt med andra frivilliga.

Hennes engagemang tog fart i samband med flyktingkrisen 2015, när hon inspire-



Susanne Bergström från FRG, Frivilliga resursgruppen, är noga med att handla

Trygghet
”Vi tar aldrig betalt i förväg och ber inte om ’kundens’ kontokort.”

Susanne Bergström, FRG



85-åriga Linnea Beckman betalar kontant.

rad av en kund på salongen i centrala Arvika, åkte till Aten för att volontärarbeta i ett flyktingläger. Tillbaka på hemmaplan blev hon medlem i Civilförsvarsförbundet och



precis enligt ”kundernas” önskemål.

FOTO: MARIA HANSEN

därigenom den frivilliga resursgruppen. Susannes första skarpa FRG-insats var i Sveg i samband med de stora skogsbränderna. — Jag kom dit på lördag eftermiddag och åkte hem onsdag kväll, sov sammanlagt åtta timmar. Och jag fullkomligen älskade det! Jag ville genast ut igen men var tvungen att återvända till salongerna. Hon tycker tjueningen ligger i att aldrig veta exakt vad som väntar – samtidigt som formerna är trygga.

Under coronapandemin är det enklare att kombinera jobb och frivilligarbete. När dagens handling är klar tar Susanne de tre fulla papperskassarna och åker hem till Linnea Beckman, som ivrigt väntar. — Vad skulle jag göra utan er, utbrister Linnea tacksamt till Susanne. Linnea försökte först ordna hemkörning av matvaror via en butik. På grund av stort tryck kunde varorna inte levereras med en gång,

Styrka ”Jag fick höra att jag var lugn och stabil i stressade situationer.”

Susanne Bergström, FRG

kanske inte på hela veckan. Då tipsade hennes dotter om FRG och kylskåpet blev påfyllt omgående.

När Linnea betalat och fått tillbaka växeln står kvinnorna och småpratar en stund på behörigt avstånd. Den frivilliga går aldrig in till ”kunden”. Linnea berättar att hon nyligen tagit en promenad till den närbelägna stadsparken för att titta på de vackra planteringarna. Oftast håller hon sig dock inomhus eller på den egna balkongen. — När du vill ha blommor till balkongen hör du väl av dig, undrar Susanne. — Självklart. Då får du köpa med jord också, ler 85-åringen. Sedan är det dags för Susanne att bege sig till det ordinarie jobbet på frisersalongen. Men skulle det bli skogsbränder i sommar, då är hon redo att hjälpa till där med.

MARIA HANSEN

Skräddarsyr grupperna utifrån behov

■ FRG:s framgångsrecept är att man utgår från de 18 frivilliga försvarsorganisationerna, med deras olika kompetenser, och skräddarsyr en grupp utifrån behoven i respektive kommun. — Då får man en kompetent och lämplig grupp personer som är utbildad och tränad för kriser, säger Pernilla Hultén, samordnare för frivilliga försvarsorganisationer på MSB.



Pernilla Hultén

Med erfarenheter från bland annat den stora migrationstillströmningen 2015 och skogsbränderna 2018, blev det under pandemins början tydligt hur väl inövad och fungerande FRG-verksamheten är. För kommunerna gick det snabbt att aktivera stödet och så gott som alla medlemmar vill hjälpa till.



Tomas Warberg

— I sådana här stora kriser blir det tydligt vilken styrka vi besitter, säger Tomas Warberg, generalsekreterare på Sveriges civilförsvarsförbund – organisationen som av MSB utsetts att ha samordningsansvar för FRG under pandemin.

För närvarande finns den frivilliga resursgruppen i cirka 150 av landets 290 kommuner och har under coronakrisen till dags dato aktiverats i 58 av dessa. På de platser där FRG inte finns samarbetar många kommuner med exempelvis Svenska Röda korset och Svenska kyrkan. Några kommuner har i första hand valt att skola om permitterad personal för att möta krisen, eller så har de så pass lågt antal smittade att frivillighjälp inte behövs i dagsläget.

MARIA HANSEN

FAKTA

FRG

- FRG, Frivilliga Resursgruppen, rekryteras ur landets 18 frivilliga försvarsorganisationer.
- Gruppens uppgift är att finnas till hands för kommunen när de ordinarie resurserna behöver förstärkas. Varje kommun avgör själv om den vill inrätta en FRG och, vid särskilda händelser, aktivera den.
- FRG kan till exempel hjälpa till med evakueringar, information, administration och andra praktiska uppgifter. FRG från flera kommuner kan samverka vid händelser som korsar kommungränser.
- Medlemmarna rekryteras utifrån erfarenhet och personliga förutsättningar. För att bli medlem krävs en grundutbildning på 36 timmar, som bekostas med uppdragsmedel från MSB. I utbildningen ingår första hjälpen, hjärtlungräddning, krisberedskap och förebyggande brandskyddskunskap. Hur man möter människor i kris och organiserar spontanfrivilliga ingår också.
- De aktiva får normalt sett betalt enligt avtal med kommunen.

Allt relaterat till coronakrisen måste hanteras – samtidigt som verksamheten rullar på. Navet i samordningen är en stab på tiotalet personer. Tjugofyra7 följde Elin Wolf en dag i arbetet som stabschef i Karlstads kommun.

Navet i kampen mot corona

Kvart i åtta på morgonen kliver Elin Wolf in på kommunledningskontoret, hennes arbetsplats sedan 4 mars. Nu är vi drygt två månader framåt i tiden, och någon ände är inte att skönja. Skillnaden är att det som i början kunde vara osäkert och rörigt numera är rutin och vardag.

– Hade det här varit en kris som pågått i två veckor, då kunde vi kanske ställt in vissa ordinarie arbeten. Nu tvingas vi i stället hitta lösningar, säger Elin Wolf.

Kvart över åtta är det daglig stabsgenomgång med cheferna på kommunledningskontoret som medverkar på länk. Uppdateringar, uppföljningar och eventuellt nya uppdrag.

Elin och Filippa Börjeson, som båda jobbar som säkerhetskoordinator vid räddningstjänsten till vardags, bemannar staben för dagen.

– För våra grundfrågor som säkerhetskoordinatorer är det här som pågår ganska positivt, om man får uttrycka sig så. Det är en unik händelse, vi måste mjölka ur den så mycket som möjligt för att lära oss och bli bättre framöver.

De bereder underlag, omvärldsbevakar och har ett samordningsansvar. Övergripande beslutsfattare är kommundirektören, men de olika förvaltnings- och bolagsdirektörerna fattar fortfarande beslut för sina verksamheter.

En gång i veckan är det stor stabsgenomgång med alla direktörer för övriga förvaltningar och kommunala bolag. För stabschefen kan det vara en utmaning att jobba med många beslutsfattare, samordningsuppdraget blir omfattande.

– Det handlar ju om att hantera saker så lika vi kan i kommunkoncernen, att det inte blir skilda budskap eller förhållningsregler. Men med passusen att verksamheter har olika behov, det går inte alltid att göra på samma sätt.

Arbetet som staben genomför är också ett stöd för de fem kranskommuner som ingår i räddningstjänstens förbundsorganisation. I

början var det dagliga samverkanskonferenser, nu sker de vid behov.

Värmland är än så länge ett av de län som har minst antal sjukdomsfall. Samtidigt var länet tidigt drabbat då en buss med skidresenärer efter sportlovet kom hem från Italien med smittan i bagaget.

– Vi var tidiga att jobba med corona, vet inte om det kan ha påverkat smittspridningen i Värmland. Om Värmland kommer undan bra eller får en rejäl topp har vi inget svar på än.

Dagarna i staben har blivit många, i början var de också långa. Samtidigt känner inte Elin att kommunen behövt jobba mot klockan, vilket kan vara vanligt i kriser. Ett undantag var när beslut kom att gymnasieskolorna skulle bedriva utbildningen på distans.

– Alla gymnasieskolor skulle in i digital verksamhet på 24 timmar. IT-verksamheten har överhuvudtaget belastats med många uppdrag. Uppmaningen till distansarbete, möjligheten att genomföra digitala möten; allt har ställt krav på lösningar både tekniskt och juridiskt. Mycket har även handlat om rent handhavande, ge stöd för att klara distansarbete i praktiken.

I början kom nya direktiv närmast dagligen. Frågor kring bland annat distansarbete, slopade karensdagar och läkarintyg påverkade HR-verksamheten och senare även vård och omsorg. HR har jobbat mycket med både övertalighet och undertalighet, flyttat personal mellan verksamheter. Nu är läget mer stabilt, men inte normalt.

– I vissa fall ser det faktiskt bättre ut än annars genom de satsningar som gjorts. Vi insåg ganska tidigt att det här kommer att pågå länge, därför har vi försökt att hantera så mycket som möjligt i linjearbetet.

Nya frågor är inte längre lika frekventa, men de kommer. I dag är det damen med hemtjänst som ifrågasätter om de som levererar



Coronakrisen är en unik händelse som man måste mjölka ur så mycket som möjligt under de två första månaderna registrerades 1 700 moment.

Lärdom

”Det är en unik händelse, vi måste mjölka ur den så mycket som möjligt för att lära oss och bli bättre framöver.”

Elin Wolf,
säkerhetskoordinator,
Karlstad

mat ska gå ända in i köket med matkassen. Energibolaget har frågor om krisledningsplan och beslutsvägar.

Annars rör många frågor skyddsutrustning inom vården. Under förmiddagen hålls en konferens med länsstyrelsen och länets 16 kommuner om behoven av skyddsutrustning.

– Kommunerna lyfte tidigt en samordning av materielbehovet och det tror jag fungerar relativt bra nu. Det har funnits en tanke om gemensamma inköp, men det har inte kommit igång. Det finns fortfarande en del oklarheter.

Se över vad behoven är, var tillgångarna finns och att resurserna kommer till rätt plats är en typisk stabsuppgift. När kommunen hade brist på handsprit skickades i stort sett allt till vården. Nu har städverksamheten ont om handskar. Och fungerar inte den verksamheten blir det problem.

Dagen fortsätter med en mer övergripande samverkanskonferens med länsstyrelsen, den dagliga pressträffen hos Folkhälsomyndigheten bevakas.

Kommer det nya riktlinjer från regeringen eller Folkhälsomyndigheten ökar olika behov och frågor väcks. Ibland kommer de sent och dagen förlängs.

– Har regeringen en pressträff måste vi ut



igt för lärdomar att dra nytta av, konstaterar Elin Wolf. Staben vid Karlstads kommunledningskontor loggar allt som görs, FOTO: PER LARSSON

med den informationen. Lägesbilden vi ska presentera vid morgondagens stabsgenomgång måste också göras klar i dag, säger Filippa Börjesson.



Filippa Börjesson

Elin och Filippa konstaterar att många nu förstår innebörden av samhällsviktig verksamhet, framförallt genom kopplingen till skolor och förskolor. Kommunala verksamheter har reflekterat ytterligare ett snäpp med följd att risk- och sårbarhetsanalysen uppdaterats.

– Att verkligen se vad som ska prioriteras och vilka personer som behövs, det är där vi kommit ett steg till. All verksamhet inom offentlig förvaltning är inte samhällsviktig, då har man gjort det för lätt för sig, säger Elin Wolf.

Staben loggar allt som görs, från de drygt två första månaderna finns 1 700 moment noterade. Det har gjorts en första utvärdering för att skapa en bild av hur man skulle klara en eskalering.

– Det är mycket som aktualiseras nu och det gäller att vi orkar fånga upp det när det är färskt. En fråga är hur vi ska utveckla det geo-

grafiska områdesansvaret. Ansvaret är inte nytt, men jag ser en förbättringspotential i hur vi kan nå ut med det, vilka forum vi ska använda.

■ **Andra viktiga lärdomar?**

– Det är viktigt med tydlighet i mandat, roller och beslut, exempelvis för staben kontra linjen. Alltid använda formella kontaktvägar hos andra organisationer. Vi behöver kontinuerligt förbättra vår kommunikation, vi kan alltid vara tydligare. Allting kan tolkas olika, vi försöker verkligen minska risken för det.

Staben är spindeln i nätet i kommunens hantering av pandemin. Elin Wolf är mer eller mindre parkerad i konferensrummet Gåsen under dagen. Kommunikatören som är öronmärkt för hanteringen av corona stämmer av frågor, någon mer tittar in till henne och Filippa. Den mänskliga kontakten i övrigt är digital.

■ **Längtar du efter att återgå till ditt ordinarie jobb?**

– Både och. Jag skulle inte vilja se det här pågå och inte ha den här rollen. Tycker stabsarbete är kul, är utbildad för det och det är bra att bli prövad. Samtidigt finns det massor av saker jag vill ta hand om när det här är över, det är jätteläge för det.

PER LARSSON

Behövs krislager med skyddsmateriel

Krislager med skyddsmateriel behövs. Det anser Patrik Vikström, säkerhetskoordinator i Karlstads kommun.

■ – Vi får nog ha ett annat tänk i framtiden, en helt annan beredskap. Och det gäller inte bara kommuner, utan hela nationen.

Det började med handsprit, har fortsatt med ytdesinfektion, munskydd, handskar, skyddsförkläden, visir...



Patrik Vikström

Patrik Vikström samordnar skyddsmateriel inom vård och omsorg och vissa andra boenden i kommunen under pandemin.

När pandemin fick fäste på många äldreboenden blev skillnaden mellan kommunal och regional vård ett uppvaknande både för politiken och regionerna, anser Patrik Vikström.

– Regionen har akut sjukvård. Vi har vård och omsorg, är ingen förlängning av regionen. Du lever inte på ett boende för att du är sjuk, utan för att du inte kan ta hand om dig själv, möjligen kan du ha demens. Men du lever det liv du skulle levt hemma, om du kunde.

Normal skyddsutrustning på ett boende är handskar och förkläde av rena hygienskal. När viruset började spridas fanns inte den skyddsutrustning som används på sjukhus.

– Jobbar man inom hemtjänsten och på tv-ser personal på Karolinska i full skyddsutrustning, då förstår jag om man frågar: ska inte vi ha något skydd alls? Vi måste kunna skydda personalen och de boende.

Patrik Vikström framhåller att kommunal personal i grunden ska ha basal hygien och anser verksamheten jobbar bra och förståndigt.

– Vi hör ju att vanlig influensa och maginfluensa är knappt märkbart, man dör inte i det på samma sätt som tidigare. Det måste ha att göra med att hygien är mycket bättre och att personalen inte går till jobbet om de är snoriga.

Dagligen rapporteras om hur behovet av skyddsmateriel ser ut inom vården, men Patrik Vikström konstaterar att den kommunala vården inte varit högst prioriterad i tilldelningen. Behovet är också svårare att förutse.

– Regionens sjukhus har it-system med full kontroll på åtgången. I kommunen kan du inom vården ha elva boenden, men inget centralt förråd, det administreras från varje boende.

Under pandemin har Patrik Vikström tagit över arbetet för hela kommunen. Han får rapport varje måndag, skickar vidare till regionen på tisdagen.

– Sen fördelar regionen den materiel som finns enligt en tariff. Vid akut behov kan skyddsutrustning begäras via Socialstyrelsen.

SKR, Sveriges kommuner och regioner, arbetar för att tillsammans med befintlig leverantör bygga ett materiellager. Värmlands kommuner och länsstyrelsen har diskuterat hur förmedling av skyddsutrustning via SKR kan samordnas.

– Det handlar egentligen om att länsstyrelsen ska mäkla behov, och om logistik.

PER LARSSON



Sveriges krisledningsförmåga måste utvecklas och en myndighet som haft mandat att agera krisledande hade kunna göra corona-han-
teringen effektivare anser MSBs generaldirektör Dan Eliasson.

FOTO: BJÖRN DALIN

"Inte nog förberedda"

■ Krisledningsförmågan måste utvecklas

Corona-pandemin har visat att Sveriges krisledningsförmåga måste utvecklas.

En myndighet med lite mer "muskler" att agera krisledande hade kunnat göra hanteringen effektivare.

— En sak är klar och tydlig, det är att det offentliga Sverige inte var tillräckligt förberett, inte hade en tillräckligt stark krisledningsförmåga. Nu bygger man hos olika myndigheter under resans gång, men det är för tunna strukturer i krishan-
teringen, säger MSB:s general-
direktör Dan Eliasson.

De höga dödstalen på äldreboenden är ett misslyckande och han menar att saker kunde gjorts bättre, som exempelvis vissa samordningsfrågor. Dan Eliasson är en stark anhängare av ansvarsprincipen, men anser att en myndighet med lite mer "muskler" skulle kunna göra skillnad.

— Jag tror inte att någon annan myndighet kan komma in med kompetens och överpröva en annan sakmyndighet. Vem skulle kunna överpröva de främsta experterna på smittskydd som finns hos Folkhälsomyndigheten? Har MSB den

kompetensen? Nej, inte alls. Däremot kan man fundera på om det inte skulle finnas mer muskelkraft i systemet där någon kan säga att vi överprövar inte i sak, men nu måste vi göra saker på följande sätt så att det blir mer effektivt, till exempel administrativt eller processuellt. MSB skulle kunna vara en sådan myndighet.

Utan att peka finger konstaterar han att under pandemin har det funnits sådana situationer.

— Det finns ett stort antal situationer där mer muskelkraft i systemet kunnat generera snabbare verksamhet. Det gäller till exempel bristen på skyddsutrustning.

Det så kallade självskattningsverktyget som blivit omskrivet i medierna är skrinlagt. Dan Eliasson ser inte det som ett misslyckande. Situationen i mars var en annan.

— Jag har inga problem alls med att Folkhälsomyndigheten gör en annan bedömning i slutet av april än man gjorde i slutet av mars. Det är samma sak med fältsjukhuset som byggdes upp i Älvsjö, det har säkert kostat fem gånger mer än verktyget gjort. Jag tycker det var bra att

Kunde snabbat på "Det finns ett stort antal situationer där mer muskelkraft i systemet kunnat generera snabbare verksamhet."

Dan Eliasson

de tog höjd för en situation som kunde varit besvärligare. Det är en riskpremie man får betala ibland. De bedömningar vi gjorde då står jag för fullt ut.

Utvärderingar får visa om något gått fel, men det är svårt att vara beredd på allt enligt Dan Eliasson.

— Att äldreboende skulle behövt mer skyddsutrustning, det kan man se idag. När vi var i januari såg vi det inte. Det är samma med skogsbränderna. Vi är ett stort land med mycket skog, klimatförändringar, storskogarna finns i extrem glesbygd långt från räddningstjänster. Om man väger samman det kan man ganska självklart se att det behövs flygande resurser. I efterhand kan man säga att det borde vi ha insett, men vi gjorde inte det då och gjorde inte

det med skyddsutrustning på äldreboenden heller. Det finns säkert andra frågor i samhället där vi också missar saker vi borde se. Det är allas jobb att hitta luckorna och det är bland annat därför vi jobbar med Nationella risk- och förmågebedömningen, men det är svårt.

Vid de gemensamma presskonferenserna fick MSB inledningsvis kritik för att det var otydligt vad myndigheten gjorde. Det förklarar Eliasson till stor del med att det speciella med MSB är att krisens karaktär definierar myndighetens roll. I en pandemi är det Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen som har ledarskapet.

— I det läget blir vår roll lite mer kompletterande och då handlar det om samverkan, stötta, lägesbild. I vissa händelser, som vid skogsbränderna, kan vi vara väldigt kraftfulla. Då var det tydligt att vi hade en samordnande roll och höll ihop det. När vi inte har ledarrollen blir vår roll lite mer diffus. Om omvärlden har svårt att förstå det, ja då får vi jobba på pedagogiken, men jag tror det är en ofrånkomlig reaktion att vi då uppfattas som lite abstrakta.

GUNNO IVANSSON

MSB tar igen "utbildnings-skuld"

■ Flera av MSB:s utbildningar fick under våren tillfälligt avbrytas eller helt ställas in till följd av corona.

Den största utmaningen för MSB har varit att försöka ta igen tappet utan att det går ut över höstens planerade kurser.

Mest påverkad blev Grib (grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap), där sju kurser fick ställas in helt eftersom utbildningen inte kan genomföras på distans. Totalt handlar det om cirka 180 utbildningsplatser.

— En del av dem kommer kunna tas igen i höst eftersom vi köper in extra kurser. I slutändan blir det en "skuld" på cirka hundra platser, säger Per Huling, enhetschef för utbildningsutveckling på MSB.

Den tvååriga SMO-utbildningen (skydd mot olyckor) har kunnat fortsätta på distans.

— Genom att planera om och prioritera har MSB gjort det möjligt för alla studerande att fullgöra utbildningen, även om det innebär förlängd terminstid för de som går första terminen, säger Per Huling.

Normalt sett brukar samtliga kurser sluta en bit in i juni. I år utnyttjas i vissa fall tiden fram till midsommar för att hinna klart så många som möjligt.

Räddningsledare A övergick till distans och kunde slutföras innan sommaren, bland annat tack vare den återupptagna närundervisningen samt att virtuell simulering använts i ökad omfattning.

— Förändringarna i kurserna har fungerat väl och har fått ett överlag positivt mottagande. Det finns absolut erfarenheter att bära med oss efter detta, menar Per Huling.

Till hösten genomförs utbildningarna som planerat men åtgärder vidtas för att minska graden av närvaro på utbildningsplatserna. Exempelvis bedrivs Gribkurs 1 som distanskoncept året ut. SMO termin 1 hålls också på distans och graden av distansstudier ökar på övriga SMO. Vidareutbildningarna genomförs helt eller delvis på distans.

Rannsakan kommer senare

Inga övertramp i medias rapportering

Medierna har överlag skött rapporteringen om coronakrisen bra. Med tiden kommer dock tonläget bli mer kritiskt.
Det anser Michael Karlsson, professor i medie- och kommunikationsvetenskap. – Rannsakan kommer senare. Vi har inget facit än, säger han.

Michael Karlsson vid Karlstads universitet följer just nu medierna som konsument, om än med andra ögon än allmänheten.
Hans intryck är att det i tidningar, radio och tv beskrivs vad som händer, om konsekvenserna för både allmänhet och verksamheter. Myndigheter och folkvalda får komma till tals, kritiska röster släpps fram.
– Det som spelar in är att vi har en situation som vi är osäkra på hur vi ska hantera. Det finns många frågor men inga svar. Det är inte rätt läge att vara kritisk.
Michael Karlsson håller med de som säger att vi upplever nå-

got vi inte varit med om tidigare.
– Hela samhällsbygget är en del av krisen, vi kommer få frågor om välfärdsstaten. Det är så många olika bottenar och därför är det nytt.
■ **Hur påverkas rapporteringen av att det är en långsam och långvarig händelse?**
– Efter ett tag försöker man hitta nya vinklar, för att inte återberätta hela tiden. Med det följer också behovet av att gestalta bildmässigt, det kräver lite mer under en virusspridning än under en skogsbrand.
Men några övertramp tycker inte Michael Karlsson att han sett. En hittills sansad debatt påverkas också av att politiker-na är tämligen överens.
För att det ska storma och en debatt skena krävs strid mellan tungviktare, påpekar Michael Karlsson. Det räcker inte med kritik mot makthavare från in-tressegrupper.
– Tidigare forskning visar att det kräver en konflikt mellan eliter, exempelvis regeringen

och oppositionen.
Troligen blir tonläget ett annat när krisen klingar av.
– Då kommer ansvarsutkrävandet och förmodligen initieras det av en politisk menings-skiljaktighet. Vi såg det i skandalen med Transportstyrelsen. Storyn stannade inte, den landade i politiken och två minis-trar tvingades avgå.
Statsepidemiolog Anders Teg-nell har på sina håll nått ikon-status, men har också mot-ståndare. En vattendelare med tydlig övervikt av supportrar.
– Han har synts hela tiden. Det är typiskt för kriser. Man väljer få talespersoner för att folk ska känna igen dem. Vi såg det även under terrordådet på Drottninggatan i Stockholm.
■ **Vad är förklaringen till att Tegnell gått hem hos så många?**
– Mer än något annat är han nog tryggheten för många nu. Egentligen är han arketyper för en svensk myndighetsper-son. Erfaren, verkar säker och har fokus på uppgiften. Sva-



Ska det storma i medierna krävs strid mellan tungviktare, konstaterar professor Michael Karlsson. Hittills har debatten varit sansad, med tiden kommer tonläget bli mer kritiskt. FOTO: PER LARSSON

rar artigt och är inte överdrivet känslomässig. Han ger heller inte sken av att försöka förstå-la sig, det verkar vara hans rätta jag som framträder.
■ **Är det något du saknar i**

rapporteringen om corona i medierna?
– Ordet saknar passar inte riktigt in när vi pratar om rap-portering om corona.
PER LARSSON

Nyhetstörsten rekordstor

”Kriser skapar oro, ett sätt att stilla den är att söka information”

96 procent följer svenska medier, 40 procent söker sig till myndigheters webb-platser.
Nyhetstörsten och infor-mationsbehovet om corona är stort – antalet inslag om pandemin enormt.
– Coronakrisen har fått otro-ligt mycket uppmärksamhet. Det är det mest omfattande material jag undersökt hittills, säger Marina Ghersetti, medie-forskare vid Göteborgs univer-sitet, som berättade om arbetet under ett medieseminarium.
Hon har tidigare forskat kring svininfluensan, fågelin-fluensan och ebola. Nu följer Ghersetti och hennes kollegor nyhetsrapporteringen om pan-demin på uppdrag av MSB.
De ska bland annat under-söka vad som kännetecknar mediebilden, vad som rappor-teras och hur det tas emot av

allmänhet-en. Arbetet ska vara klart i höst.
En första enkät som skickades ut till 18 000 personer vi-sade att un-der de två första veckorna i april följde 96 procent sven-ska medier. Men det räcker in-te för alla. 52 procent följde även utländska medier, 40 procent hämtade information hos myndigheterna och lika många nämnde sociala medier.
– Kriser skapar oro. Ett sätt att stilla den är att söka informa-tion. Sociala medier används inte för att hämta information utan för att prata med varan-dra. Underskogsbränderna an-vändes de för att hjälpas åt.
Samtidigt har forskarna ock-



Marina Ghersetti beskriver journalistikens skiftande uppdrag i tre faser:
■ Informera och vägleda – sätta krisen på kartan när något händer, få ut information.
■ Förklara och ge bakgrund – fördjupa, nyansera bilden och sätta händelsen i ett större sammanhang.
■ Granska och utkräva ansvar – söka orsaker, vems fel var det?
– Jag är övertygad om att granskningsfasen kommer nu också, den är ofrånkomlig.

så tittat på medieinslagen. Enbart under vecka 11, när smitt-spridningen börjat ta fart rejält, nämndes corona i över 33 000 artiklar eller inslag.
– Kriser blir stora nyheter. De drabbar alltid någon. När krisen drabbar hela samhället finns alltid en historia att be-rätta.
Marina Ghersetti beskriver journalistikens skiftande uppdrag i tre faser:
■ Informera och vägleda – sätta krisen på kartan när något händer, få ut information.
■ Förklara och ge bakgrund – fördjupa, nyansera bilden och sätta händelsen i ett större sammanhang.
■ Granska och utkräva ansvar – söka orsaker, vems fel var det?
– Jag är övertygad om att granskningsfasen kommer nu också, den är ofrånkomlig.

Även om det inte är någons fel kommer ansvar att utkrävas.
Den fasen har inte nåtts än, men Marina Ghersetti tycker sig ändå ha sett en kritisk ton.
– Under svininfluensan ifrå-gasattes aldrig myndigheternas strategi med vaccinering, utom av några udda röster inom me-dicinområdet. I övrigt var det oerhört okritiskt. Det ser vi in-te nu. Det kan bero på att det in-te finns något vaccin, vi kan in-te ha den strategin. Oenigheten är större bland expertisen. Jag tycker vi har en mer nyanserad och diversifierad bild nu.
Erfarenheter från svininfluen-san och ebola visar att tonläget i media är som högst när smit-tan är långt från Sverige.
– Ju närmre den egna pu-bliken smittan kommer, desto mindre alarmistisk blir rap-porteringen, säger Marina Gh-ersetti.

Det är en bild som Christian Stichler, tysk korrespondent i Norden som blivit känd under de dagliga presskonferenserna, delar:
– Journalister sluter upp för regeringen i en kris. Det blir mainstream-journalistik i alla länder. Det är lättare för en korrespondent att ställa andra frågor.
Sveriges avvikande hante-ring av coronasmittan har upp-märksamrats mycket inter-nationellt, så även i Tyskland. Men enligt Stichler handlar det om mer än hur corona hante-ras.
– Den idealiserade 70-tals-bilden av Sverige har föränd-rats med flyktingkrisen, skjut-ningar och nu corona. Bilden gungar lite, i Tyskland vill vi helst ha bilden med röda stugor i skogen.
PER LARSSON

"En lärorik erfarenhet"

■ Enhetschefen Jakob Wernerman om MSBs arbete under krisen

Coronakrisen spänner över hela samhällets funktionalitet. Den är långvarig, ställer krav på både uthållighet och kontinuitet.

— Det gör det till en otrolig utmaning. Samtidigt har vi nog aldrig haft en bättre prövning av den samlade krisberedskapen inför uppbyggnaden av totalförsvaret. Enormt lärorikt, säger Jakob Wernerman, enhetschef för nationella insatser och civilskydd på MSB.

■ Redan i januari gick MSB upp i särskild organisation, hjälpte i samma veva UD att evakuera svenskar från Wuhan. Till skillnad från exempelvis skogsbränder där MSB har ett uttalat sektorsansvar, har myndigheten i den här krisen en biroll, om än omfattande, bakom huvudrolls-innehavarna Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen.

— Vår roll är att stödja dem, så de kan ta sitt ansvar. Men också att säkra samhällets funktionalitet bortom deras ansvar. Mycket handlar om att hantera nya utmaningar som måste lösas snabbt. Ett bra exempel är hanteringen av avlidna, där var det ett 15-tal aktörer som behövde samverka för att det ska fungera smidigt, säger Jakob Wernerman.

Samla in information om kommuners behov, analysstöd, hantera erbjudanden om resurser är andra stöduppgifter.

— Vi har fått många resurs-erbjudanden till MSB. Har resurserna rört skyddsutrustning eller medicinteknisk materiel har vi gjort sammanställningar och skickat till Socialstyrelsen, de har ansvaret och kompetensen



"Vår uppgift är i mycket att jobba bakom kulisserna", säger Jakob Wernerman, enhetschef för nationella insatser och civilskydd på MSB.

FOTO: PER LARSSON

att bedöma vad som är relevant.

Mer handgripligt operativt har MSB stöttat evakuering av svenskar från ett flertal länder, skapat extra kapacitet vid sjukhus genom att sätta upp tält eller prefab. Myndigheten har stöttat med personal, främst stabspersonal och kriskommunikatörer, till i huvudsak Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten och vissa regioner.

MSB tog också initiativ till att samordna frivilligorganisationernas stöd till kommunerna för att hjälpa människor i riskgrupper.

— Där har vi stor nytta av det etablerade samarbetet med frivilligorganisationerna som vår avdelning för krisberedskap och civilt försvar driver.

Sjukvården har fått hjälp av Försvarsmakten med resurser. Jakob Wernerman konstaterar att MSB haft möjlighet att stötta mer när det gäller att sätta upp tält.

— Jag tror många regioner inte vet att de kan få stöd av MSB. Mellan allmän sjukvård och militär sjukvård finns mer etablerade samarbeten. Nu har Försvarsmakten kunnat hjälpa till, men under höjd beredskap kanske de inte har den möjligheten.

■ MSB är vant att ställa om till

särskild organisation. Nu jobbar ni med två myndigheter som inte är operativa på samma sätt. Hur fungerar det?

— Socialstyrelsen har viss operativ vana, tycker det märks att Folkhälsomyndigheten inte har det. Klart det blir annorlunda, saker tar längre tid och det måste säkerställas att det finns förståelse. Effektivt samarbete måste handla om ömsesidig respekt och förståelse. Jag vill betona att samarbetet fungerat bra.

För allmänheten är Folkhälsomyndighetens och Socialstyrelsens roller i krisen tydliga. MSBs uppgift har ibland uppfattats som otydlig.

— Vår uppgift är i mycket att jobba bakom kulisserna, att mäkla resurser, tydliggöra roller och ansvar. Den typen av arbete syns inte så mycket och har varit en utmaning att komma ut med, helt enkelt otacksamt kommunikativt.

Men den myndighetsgemensamma webbplatsen Krisinformation.se som drivs av MSB har fått gott genomslag.

— När många överifierade uppgifter sprids har Krisinformation.se visat sitt värde med bekräftad information från myndigheterna.

■ Hur är MSBs uthållighet om krisen blir extremt långvarig?

— Jag tror vi kan vara så uthålliga vi behöver vara, men måste i så fall tänka till hur arbetet ska organiseras. Nu jobbar många häcken av sig och behöver sen rotera ut. I en utdragen insats blir många rotationer ett kontinuitetsproblem. Vi har runt 100 personer i särskild organisation, det finns 1 000 anställda och vi kan dra på med myndighetens fulla kraft. I den här krisen har vi hittat lösningar genom samverkan mellan det operativa och linjearbetet på ett sätt vi kanske inte sett tidigare.

■ Vad blir framöver viktiga frågor för att hantera krisen?

— Nu är vi i en fas där krisen närmast blivit norm. Vi har följt sekundära effekter hela tiden, men de blir än viktigare. Det kan

handla om psykosociala frågor, ekonomi, näringslivet. Samhällets funktionalitet måste säkras samtidigt som vi inte får tappa fokus på att ha resurser i sjukvården.

I ett längre perspektiv behöver också förberedas för att fasa ut krisen, Jakob Wernerman tror inte det blir ett plötsligt avslut.

— Det måste ske successivt, och den situationen har vi inte varit iförut.

Samtidigt ser han positiva effekter för framtiden.

— Krisen visar hur det civila försvaret fungerar. Alla förstår vikten av beredskap, vikten av kontinuitetshantering. Tror vi kommer fokusera mer på de frågorna. Det är en lärorik erfarenhet för många aktörer.

PER LARSSON

FAKTA

Särskild organisation

■ MSB går upp i särskild organisation vid mer omfattande händelser. Anställda bemannar då en organisation som specifikt arbetar med händelsen.

Här är händelser som krävt särskild organisation de senaste åren.

2020

Covid-19

■ 31 januari – pågående (vilande 24-25 februari)

■ 447 personer har varit engagerade i särskild organisation, som mest 120 samtidigt. 14 funktioner bemannade.

2018

Skogsbränderna

■ 7 juni-17 augusti (vilande 21 juni-2 juli)

■ Totalt 407 personer, som mest 133 samtidigt. 14 funktioner bemannade.

Riksdagsvalet

■ 2 februari – ca 18 september

■ Lågintensiv organisation. Totalt 38 personer, som mest 10 samtidigt. 10 funktioner bemannade.

2017

Aurora, övning

■ 18 maj – 11 oktober

■ Totalt 109 personer, som mest 30 samtidigt. 17 funktioner bemannade.

Terrorattentatet Stockholm

■ 7 april – 10 april

■ Totalt 29 personer, som mest 23 samtidigt. 7 funktioner bemannade.

2015

Flyktingsituationen

■ 23 september – 2 februari 2016

■ Från december 201 personer involverade, som mest 41 samtidigt. 21 funktioner bemannade.

Rader av inställda evenemang

Den stora fältövningen under TFÖ skulle engagerat stora delar av samhället, bland annat med vård av skadade inne på sjukhus.

Men i spåren av coronakrisen har en rad evenemang ställts in eller flyttats fram.

■ Här är förändringar för en rad evenemang:

Skogsbrand 2020

Konferens i Östersund som vänder sig till bland annat rädd-

ningstjänster, länsstyrelser, skogsbolag. Skulle genomförts 23-24 mars, planeras istället till 15-16 september.

Nationell totalförsvarsdag

Dagen skulle genomförts i Malmö 16 maj, myndigheter och organisationer visa upp sin verksamhet och vad som görs tillsammans för att öka Sveriges beredskap. Preliminärt nytt datum är 19 september.

Totalförsvarsövning 2020

De tre stora fältövningar som

var planerade att genomföras i maj samt även Försvarsmaktens övning Aurora (11 maj-4 juni) fick ställas in. Totalförsvarsövningen, TFÖ, skulle involverat många delar av samhället, bland annat sjukvården och många fiktivt skadade skickas ända in på vårdavdelningar på sjukhus.

Totalförsvarsövningarna utgår, eller omplaneras. Försvarsmakten flyttar fram genomförandet av Aurora.

Tidigare hade två regionala övningstillfällen för TFÖ i Västra och Mellersta militärregionerna skjutits upp. I var och en av övningarna skulle 200-300 deltagare medverkat.

Brandkonferensen 2020

Var inbokat i Kalmar 27-28 maj, har flyttats fram till 10-11 november.

Rakeldagen

Den årliga Rakeldagen, som brukar samla upp mot 900 deltagare och skulle genomförts i

höst, har flyttats till våren 2021. Planeringen för evenemanget fortsätter men kan komma att påverkas och ändras beroende på pandemins utveckling.

Skånsk brandskyddsdag

Skulle genomförts i Revinge 10 september men har ställts in. Eventuellt genomförs en digital version av konferensen.

PER LARSSON

Fler liv kan räddas

■ Nytt syrgassystem effektivare och lättare

Under corona-krisen har behovet av syrgas varit enormt. Med stöd av forskningspengar från MSB har det utvecklats en apparat som mångfald ökar möjligheterna att ge syrgas och rädda liv.

■ — Över 95 procent av de patienter som är inlagda är inte i behov av en respirator, utan i behov av syrgas. Vårt system gör av med så lite syrgas att vi kan rädda livet på 16 patienter när man med det traditionella systemet bara kan rädda livet på en. Så stor är skillnaden.



Jonny Berzelius

Det säger Jonny Berzelius, utvecklingschef och grundare av Mirola som utvecklat ett nytt, lätt system med stor kapacitet för att ge syrgas. Ursprungsidén kommer från Ola Telby, teknikentusiast och dykare i Karlstad.

Inom dykningen har det alltid funnits så kallade rebreathers, det vill säga system som återanvänder andningsluften. Dagens system, både rebreath-

ers och de system som finns i ambulanser, är otympliga och elektronikberoende.

— Problemet idag är att syrgasutrustning väger väldigt mycket och då föddes idén: hur kan man förlänga tiden och minska vikten så man slipper bära omkring på de tunga grejerna? säger Ola Telby.

Han började utveckla en apparat och genom en ren tillfällighet kom han att träffa Jonny Berzelius.

— Han svarade på en bilansons jag lagt ut. Vi kom då att prata om allt möjligt och jag berättade om min idé. Jonny såg direkt ett stort användningsområde och vi beslöt slå ihop påsarna, berättar Ola Telby.

Rätt snart tog han kontakt med MSB där ärendet hamnade hos Bo Andersson.

— Vi beslöt göra ett test hos Kungliga tekniska högskolan i Stockholm: skulle det här kunna fungera? Vi fick en rapport med positivt svar, berättar Bo Andersson, MSB.

MSB beslöt stödja med forskningspengar och ställde som krav att systemet skulle vara ”idiotsäkert”, enkelt och robust, helt mekaniskt utan batteri- och elektronikberoende.

Flera års utveckling och åt-



— Problemet idag är att syrgasutrustning väger väldigt mycket och då föddes idén: hur kan man förlänga tiden och minska vikten så man slipper bära omkring på de tunga grejerna, säger uppfinnaren Ola Telby.

skilliga miljoner senare är produkten klar för tillverkning.

— Det har kostat otroligt mycket pengar och tagit väldigt mycket längre tid än vad vi trodde. Vi har hållit på i över fem år. Bara CE-processen har tagit ett och ett halvt år och kostat flera miljoner, säger Jonny Berzelius.

MSBs inledande stöd blev viktigt.

— MSB var med och tog fram de första provtesterna vid KTH som visade att vårt sätt att tänka fungerade och det var det

som fick mig att känna att jag vågade satsa på att utveckla produkten.

Bo Andersson har egen erfarenhet från ambulanssjukvård och ser en stor vinst med systemet.

— Syrgasväskan i dagens ambulanser och helikoptrar väger 15-20 kilo och har en aktionstid på 30 minuter. Det nya systemet har fått ner vikten till cirka ett och ett halvt kilo och nästan fördubblat aktionstiden. Hade vi haft detta system under Backa-branden hade det räddat liv. Ungdomar som inan-



Ett nytt system för att ge syrgas är betydligt mindre, lättare och har högre kapacitet.

dats brandrök och som man fått ut dog för att man inte kunde få fram tillräckligt med syrgasutrustning.

GUNNO IVANSSON

Tar fram handbok i krisberedskap för storkök

Enligt Livsmedelsverkets kartläggning 2018 hade enbart fyra av tio kommuner en beredskapsplan för livsmedelsförsörjning.

Med stöd av krisberedskapspengar från MSB tar Livsmedelsverket fram en handbok för krisberedskap inom offentliga måltidsverksamheter.

■ — Köken ute i kommuner och regioner har uppmärksammat att det inte finns tillräcklig beredskap för kriser. Det handlar om alla kriser, från en trafikolycka där maten inte kommer fram till ett äldreboende utanför tätorten till höjd beredskap, säger Lena Björck, projektledare på Livsmedelsverket.

Den offentliga måltidsverksamheten är en tämligen osyn-

lig verksamhet som tas för given, men har en viktig roll vid kris för att hålla samhället rullande. Storköken finns till exempel inom förskola, skola, hemtjänst, äldreboende och sjukvård.

— Det pratas om vikten av kontinuitetshantering, att upprätthålla verksamheten, men vi kan inte ha barnen i förskolan och skolan om de inte får mat. Varenda förälder vet hur det går om inte barnen får mat. Det serveras tre miljoner måltider i skola, vård och omsorg i Sverige varje dag. Det är imponerande vilka enorma mängder av mat, måltider och ansvar det handlar om — det är ett jättejobb. Fungerar inte det har vi inget robust samhälle.

Under stormar och skogs-

bränder har många måltidsorganisationer bidragit med mat till räddningspersonal och andra, utöver de vanliga matgästerna.

— Beroenden som är nödvändiga för att få fram måltiderna har gjorts synliga och man insåg att det hade varit enklare om det funnits en krisplanering.

Vissa fick upp ögonen för att det här är något man kanske inte har tagit på allvar.

— Vi ser att dialogen mellan måltidsorganisationen och beredskapssamordnare eller motsvarande, behöver öka. Det spelar stor roll om de som arbe-



Lena Björck

tar i måltidsorganisationerna får ingå i diskussionen om hela kommunens beredskapsplanering. Det får inte vara så att det är något som kommer in på slutet, javisst alla ska ha mat också.

Arbetet med handboken är i sin linda. Det har tillsatts en referensgrupp med erfarna måltidschefer och beredskapssamordnare. Det ska samlas goda exempel från hela landet, och mer konkret ta reda på vad som efterfrågas.

— Behov som lyfts är det konkreta stödet; krismenyer, listor och mallar, det man tar fram när situationen är akut. Men även det mer strategiska; vilka samarbeten behöver man etablera och hur ska man tänka med lager, lokaler, upphandling med mera.

Det som uppmärksammats i samband med corona-viruset är konsekvenserna av personalbrist och den långsiktiga utmaningen med att rekrytera utbildad personal och kockar i synnerhet.

— Mycket handlar om leverans av livsmedel. När maten väl når köken är det här väldigt handlingskraftiga och kreativa personer som verkligen kan koka soppa på en spik, säger Lena Björck.

I slutet av 2022 ska handboken vara klar.

GUNNO IVANSSON

Nu får Jill förverkliga det

BORÅS · Mindre hierarki, mer inflytande från personalen och sunt förnuft.

Efter en karriär inom polisen fick Jill Jingbrant möjlighet att förverkliga det hon tror på – hos räddningstjänsten.

■ Det är fyra år sedan Jill Jingbrant lämnade tjänsten som lokalpolisområdeschef i Storgöteborg Syd för att bli förbundsdirektör i Södra Älvsborgs Räddningstjänstförbund, Särff. Då hade hon jobbat inom polisen större delen av sitt liv, bortsett från två år som säkerhetschef på Casino Cosmopol i Göteborg och lika lång tid på Friskis & Svettis kansli.

Egentligen längtade hon inte bort från Polisen men när räddningstjänstförbundet sökte en förändringsledare kunde hon inte låta bli att söka. Jill har alltid velat skapa en medarbetardriven verksamhet. Eftersom Polisen är nationell var det svårare att genomföra förändringar där, även om det skedde i mindre skala.

– På räddningstjänsten är man mycket närmare politikerna och personalen. Nu har jag för första gången fått lov att fullfölja mina idéer helt och hållet. För att raljera lite: vill jag ha rosa brandbilar kan vi ha det. Rosa polisbilar hade ju inte gått, konstaterar hon.

Från början var Jills dröm att bli idrottslärare, vilket hon jobbade som i två år. Sedan hölls det uttagningar till Polishögskolan på träningsanläggningen hon var knuten till och hon tänkte ”varför inte?”, eftersom det passade in i hennes planer på att läsa vidare.

Trots att lärarkarriären blev kort har idrotten påverkat henne enormt, inte minst när det gäller tillsammansprincipen.

– Jag hade världens bästa idrottslärare i grundskolan. Hon gick klädd i kjol och blus och var väldigt bestämd. Även om hon inte deltog själv så var hon en god pedagog, som fick oss elever att utföra saker efter bästa förmåga. Det är det som gott ledarskap handlar om.

Jill är medryckande, yvig i gesterna och gillar att prata och rita samtidigt. Det första hon gjorde när hon tillträtt tjänsten som förbundsdirektör var att åka runt och träffa majoriteten av de nästan 500 medarbetarna, som är fördelade på 24 brandstationer i sex kommuner. Hon visade dem en bild på några paradisoar i Söderhavet och förklarade hur hon ville bygga broar mellan dem.

– När jag ställer mig framför grupper och får gensvar, då är det lycka, utbrister Jill.

För gensvar, det fick hon. Brandmannen Marcus Aronsson har tjugo år i yrket och öser lovord över sin chef. Han har aldrig trivts så bra som nu och säger att han och de andra tidigare kunde gnälla i timtal, utan möjlighet att

påverka utvecklingen. Enligt honom är stämningen numera helt annorlunda, något Marcus och kollegorna pratar en hel del om.

I samband med att Jill träffade de anställda undersökte hon styrkor, svagheter, möjligheter och hot genom en så kallad swot-analys.

– Först och främst ville jag vaska fram det som var bra, inte bara se hålen i osten. Vad var personalen tacksam och stolt över? De har en enorm yrkesstolthet som jag vill ta tillvara på.

Enligt Jill blev det tydligt att bristen på ledning, styrning, kommunikation och samverkan var orsaken till problemen. Hon är nog med att inte racka ner på sina föregångare utan påpekar att allt har sin tid. Därför väljer hon att kalla förändringarna för organisationsjusteringar, snarare än omorganisationer.

Det nya konceptet togs fram i partssammansatta arbetsgrupper. Eftersom gensvaret inte bara var stort från de anställda, utan också från politikerna, gick omställningen ganska snabbt.

– Ett förändringsarbete kräver förstås ständigt omsorg, så det gäller att vara uthållig och fortsätta.

Bland annat gjordes arbetsledarna om till lagchefer för att ge dem större befogenheter. Jill säger att det tidigare var ett hav av människor där egentligen ingen bestämde. Dessutom såg strukturerna på förbundets två heltidskårer, i Borås och Skene, olika ut.

De cirka 300 brandmännen på rib- och värnstationerna försågs med en ansvarig sektionschef som ska stödja och leda platscheferna.

En annan förändring som blivit en stor framgång är ämnesgrupperna. Det finns grupper inom brand, räddning, trafik, sjukvård, farliga ämnen, vatten, naturolyckor, teknik och ledning. Särff hade redan jobbat med metodutveckling i många år, skillnaden är att det tidigare var insatsledare och uppåt som var ansvariga. I dag kan en brandman vara det. Det handlar helt enkelt om rätt person på rätt plats, vilket enligt Marcus Aronsson har släppt skaparkraften fri.

Exempel på innovativa idéer som kommit från grupperna är ett pågående drönanprojekt och en förstudie kring ett robotprojekt.

– Jag har jättestort förtroende för min personal. Utan dem är organisationen ingenting. Det som är så fantastiskt med människor är att



”Man kan inte vara en bra chef utan att skapa goda relationer med personalen: Södra Älvsborgs Räddningstjänstförbund.

Prestigelös
”Jag sätter ingen prestige i att vara bäst, för det är jag inte här.”

Jill Jingbrant, Särff

de kan tänka själva, jag behöver inte göra det åt dem. Jag tror på sunt förnuft, eget ansvar och att vi förstår varandra, förklarar Jill.

Ledning och styrning är oerhört viktigt i det medarbetardrivna utvecklingsarbetet. Jill påpekar att personalen ska veta varför de kommer till jobbet, vad de ska göra, de måste få uppskattning och ha någon som fångar upp deras tankar och idéer på ett strukturerat sätt. **Att du inte är brandingenjör, ser du det som en fördel?**

– Det kan vara en fördel för personalen att jag inte stoppar fingrarna i syltburken när det handlar om saker jag inte vet något om. Om jag haft kunskapen hade jag nog lagt mig i mer. Jag

hon tror på



lyssna, förstå och framförallt inbjuda dem till att vara med och påverka utvecklingen”, säger Jill Jingbrant, förbundsdirektör i Södra Älvsborgs Räddningstjänstförbund. FOTO: MARIA HANSEN

sätter ingen prestige i att vara bäst, för det är jag inte här, säger Jill och slår ut med armarna.

En anledning till att hon helt vågar följa det hon tror på, bottnar i en fruktansvärd sorg. 2011 förlorade Jill sin 23-årige son i en bilolycka.

- Först ville jag också bara försvinna. På något sätt blev jag ändå ett bevis på att livet går vidare.
- Ögonen tåras när hon berättar, men snart återvänder skrattet.
- Jag tror Särff och jag behöver varandra. Det blev en ömsesidig och utvecklande relation. I bilen på morgonen kan jag bli ledsen,

Stor sorg
”På något sätt blev jag ändå ett bevis på att livet går vidare.”

Jill Jingbrant, Särff

särskilt om det spelas en sorglig låt, men så fort jag kommer in på stationen blir jag glad. De där paradisoarna jag pratade om förut – jobbet är mina paradisoar.

Chefsrollen var aldrig något Jill siktade på, utan ett resultat av att cheferna gav henne mer och mer förtroende. Hon kallar sig för en entreprenörssjäl som alltid tyckt om människor och inte gillar orättvisor. Under polisåren var Jill kontaktperson åt en familj som hade det svårt och övervakare åt en kvinna hon gripit.

- För att jobba inom blåljus bör du vara humanist. Man ska passa sig för att döma andra för man vet aldrig vad som ligger bakom. Det är något jag ser hos brandmännen också, att



Som 60-åring lämnade Jill Polisen för räddningstjänsten.

FAKTA

Jill Jingbrant

- Namn: Jill Jingbrant.
- Ålder: 64 år.
- Gör: Förbundsdirektör i Södra Älvsborgs Räddningstjänstförbund.
- Bor: Mölndal.
- Familj: Sambo, två söner, varav en i himlen, och hund.
- Bakgrund: Idrottslärare och polis. Åkte radiobil i åtta år, har jobbat som biträdande polisområdeschef i Storgöteborg, varit Polismyndighetens förvaltningschef i Västra Götaland och arbetat på regionpolischefens stab, bland annat. Var senast lokalpolisområdeschef i Storgöteborg Syd.
- Intressen: Friskis & Svettisledare sedan 30 år. Resor (”men är ingen playa-liggare”), musik, Västkusten, mat, film och böcker.
- Om räddningstjänstens framtid: ”Min övertygelse är att räddningstjänsten ska ligga kvar som kommunalt ansvar. Däremot vill jag se större samsyn när det till exempel gäller organisation och uppföljning, systemledning och utlåning av personal”.
- Om jämställdhet och mångfald: ”Vi jobbar kontinuerligt med att rekrytera personal som i dag är underrepresenterade inom vår räddningstjänst. Ett samarbete har inletts med två gymnasieskolor med start i höst, i Skene (yrkesförberedande) och Borås (högskoleförberedande) som kombinerar räddningstjänstutbildning i några av deras gymnasieprogram. Efter det första antagningsbeskedet på en av gymnasieskolorna är 10 av 12 elever kvinnor”.

de är genuint omhändertagande.

Även om Jill åstadkommit mycket på bara fyra år, säger hon sig vara dålig på att stanna upp och reflektera – trots att Särff nominerades till Årets Räddningstjänst 2018 och Boråspersonalen fick Årets Blåljuspris 2019. Jill Jingbrant är helt enkelt inte typen som lägger upp benen på soffbordet och bara njuter, utan är alltid på jakt efter nästa förbättring.

- När jag pratar om Särff-resan inser jag att vi har kommit en bra bit. Jag är 64 år – att få lov att förverkliga mina idéer på vad som antagligen är mitt sista jobb innan pensioneringen är fantastiskt!

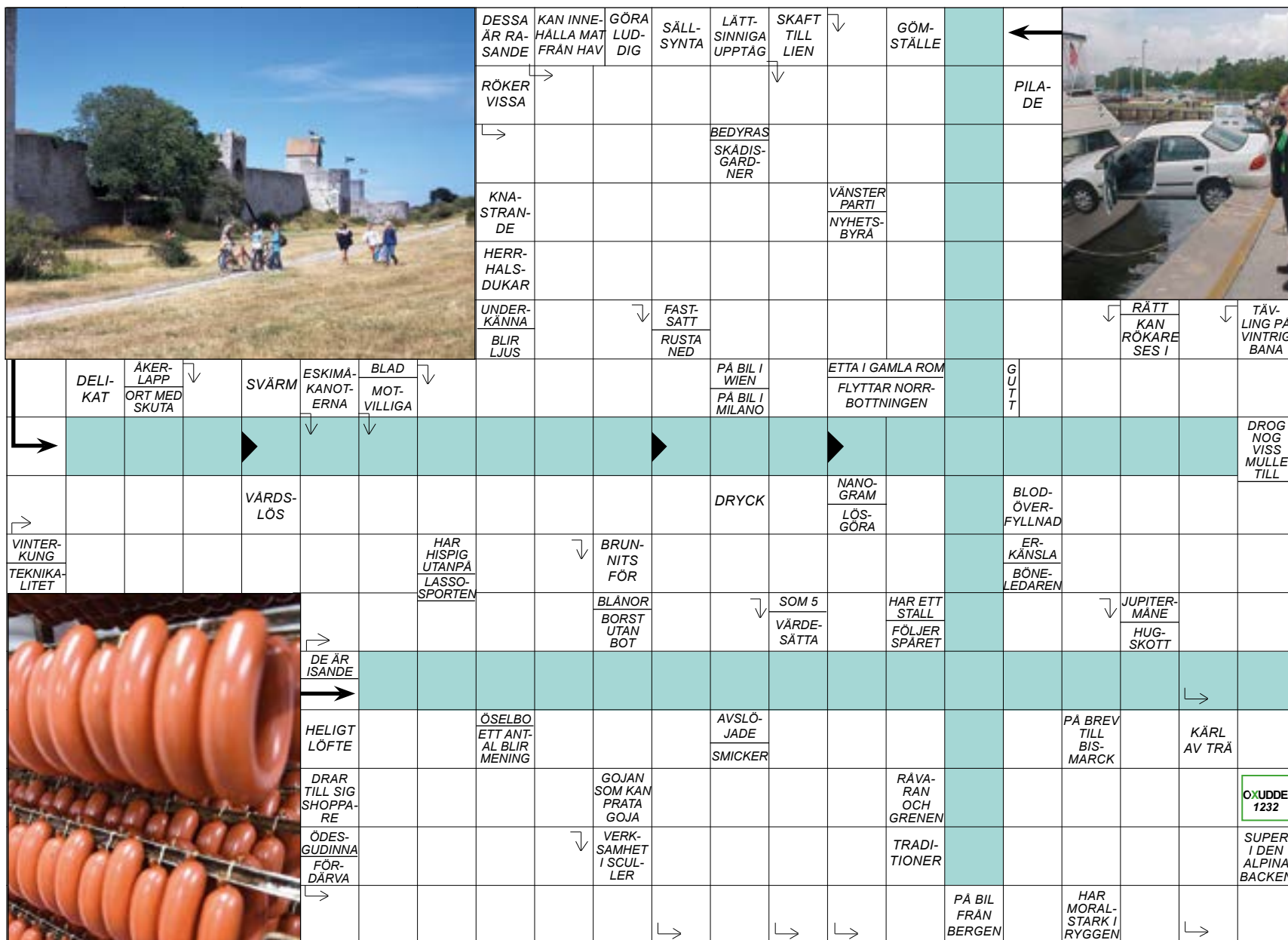
MARIA HANSEN

LINDSTRÖM



TJUGOFYRAX

Lösning sidan 26



MSB kritiskt till ny myndighet

En ny myndighet för psykologiskt försvar ska inrättas 1 januari 2022. MSB är starkt kritisk till utredningsförslaget.

— Det enda man gör är att man tar en bit av MSB och gör om det till en ny myndighet med några få andra inslag. Men vad är det institutionella mervärdet av det? säger MSB:s generaldirektör Dan Eliasson.

■ Utredningen En ny myndighet för att stärka det psykologiska försvaret har letts av Anders Danielsson, landshövding i Västra Götaland, och presenterades i slutet av maj. Uppdraget var att analysera och lämna förslag om en ny myndighet som ska ha det övergripande ansvaret för att utveckla och samordna det psykologiska försvaret.

— Flera myndigheter har

granskat det psykologiska försvaret och konstaterat att det saknas samordning, saknas tydlig styrning och att ansvarsfördelningen är oklar. Vi konstaterar i vår utredning att så är fallet. Det är inte effektivt och ökad samordning skulle ge många fördelar, säger Anders Danielsson.

Myndigheten ska driva på utvecklingen och arbetet men också ges ett mandat att kunna leda samordnade aktiviteter som syftar till att identifiera, analysera och möta otillbörlig informationspåverkan eller annan vilseledande information riktad mot Sverige och svenska intressen. Den nya myndigheten ska också ha en förmåga att inrikta försvarsunderrättelseverksamhet och signalspaning.

En av huvuduppgifterna för den nya myndigheten är att

Inget mervärde
”Det enda man gör här är att man tar en bit av MSB och gör om det till en ny myndighet med några få andra inslag”.

Dan Eliasson, MSB:s generaldirektör

kunna samordna det psykologiska försvaret och utredningen föreslår inrättandet av ett nationellt centrum för psykologiskt försvar.

I ett särskilt yttrande bifogat utredningen skriver MSB att man inte ställer sig bakom bildandet och att en ny myndighet riskerar att försämma den samlade psykologiska försvarsförmågan.

— Jag har inget emot att en

ny myndighet skapas, men då ska det vara en myndighet som skapar mervärde. Det enda man gör här är att man tar en bit av MSB och gör om det till en ny myndighet med några få andra inslag. Men vad är det institutionella mervärdet av det? Då kan man ta en del av vilken myndighet som helst och göra en ny myndighet av så det ska se kraftfullt ut. Den här myndigheten måste skaffa sig förmåga att hantera hemlig information, skydd och skalskydd och det kommer att kosta otroligt mycket mer pengar jämfört med att förstärka en redan befintlig myndighet. Det tänker jag säga i mitt remissyttrande också, säger Dan Eliasson.

All verksamhet kopplad till att möta informationspåverkan i MSB föreslås övergå till den nya myndigheten. Utredningen föreslår även att de 12 mil-

joner MSB har för forskning på området förs över till den nya myndigheten. Att två organisationer inom närliggande områden ska beställa, kvalitets-säkra och förmedla forskning är kostnadsmässigt ineffektivt anser MSB.

— I stället borde man överväga om inte hela utredningens slutsatser kunde överföras till MSB, säger Mikael Tofvesson, MSB, chef för den enhet som föreslås flyttas till nya myndigheten.

Den nya myndigheten beräknas ha 45 medarbetare och placeras i Stockholmsområdet. Enligt plan är nästa steg en remiss med svar tidig höst. Därefter tillsätts en organisationskommitté i december för inrättandet av den nya myndigheten 2022.

GUNNO IVANSSON

En mer likvärdig räddningstjänst

■ Regeringen har beslutat om en lagrådsremiss

Starkare statlig styrning av både förebyggande och räddningstjänst genom ett nytt nationellt mål för den förebyggande verksamheten. Kommunerna ska kunna upprätthålla en övergripande ledning av räddningstjänsten. MSB tar över tillsynen att kommunerna följer LSO.

■ Det är några av förslagen i den lagrådsremiss regeringen beslutat om efter utredningar av de stora skogsbränderna. Målet är att åstadkomma en mer likvärdig räddningstjänst över landet. Enligt Patrik Perbeck, enhetschef på MSB, är ett skäl till att skyddet inte är likvärdigt att det varit svårt att tolka och omsätta portalparagrafen i Lagen om skydd mot olyckor (LSO) om ”ett med hänsyn till de lokala förhållandena tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor”.

— Det nya nationella målet om förebyggande förtydligar målet för kommunens förebyggande verksamhet, men det

kanske snarare är de förtydligade kraven och tankarna med handlingsprogrammen som kommer skapa förutsättningarna för större likvärdighet.



Patrik Perbeck

Tanken är att handlingsprogrammen ska bli jämförbara och därför ges MSB rätt att ge ut föreskrifter om handlingsprogrammets utformning och struktur.

— Det underlättar för kommunerna att jämföra sig och förbättra sig, men också för staten i både råd, information och tillsyn.

Övertagandet av tillsynen från länsstyrelserna innebär att MSB måste bygga upp en ny tillsynsverksamhet. Behovet av förstärkning har lyfts i budgetunderlaget till regeringen.

— Räddningstjänstutredningen har uppskattat att bara den granskande uppgiften, per-



Efter utredningar av de stora skogsbränderna har regeringen beslutat om en lagrådsremiss.

FOTO: PAVEL KOUBEK

sonella resurser för att bedriva tillsynsuppgiften, uppgår till cirka 15 miljoner kronor. När det gäller andra förslag i räddningstjänstutredningen om ökat stöd till kommunerna inom en rad olika områden uppskattas det till cirka 7 miljoner, säger Patrik Perbeck.

MSB föreslås få föreskriftsrätt inom fyra olika områden: om

övergripande ledning av räddningstjänsten, om handlingsprogrammets utformning och struktur, om hur kommunernas tillsyn över brandskyddet ska planeras och utföras samt om att kommunerna efter avslutad räddningsinsats ska skicka in en undersökningsrapport till MSB och vad denna ska innehålla.

Redan under skogsbränder-

na intog MSB en delvis styrande roll och nu föreslår regeringen att MSB ges den formella rätten att prioritera och fördela resurser vid omfattande räddningsinsatser.

Lagförslagen föreslås träda i kraft 1 januari 2021.

GUNNO IVANSSON



Sveriges skogsbrandsberedskap har förstärkts med två skopande flygplan som tar tre kubikmeter vatten, tre gånger så mycket som de flesta helikoptrar tar. Det är en EU-resurs som ska täcka in norra Europa.

FOTO: GUNNO IVANSSON

Den spanske piloten Eder Navacerrada visade planets kapacitet under pressträffen.

Plan för bättre beredskap

■ ”Nu blir Sverige en hub för att bekämpa skogsbränder i Norra Europa”

SKAVSTA

Svensk och europeisk skogsbrandsberedskap förstärks med två vattenskopande flygplan.

Planen är placerade på Skavsta flygplats utanför Nyköping och är en EU-resurs som ska täcka in norra Europa.

■ De blev operativa 3 juni, samma dag som den nya resursen presenterades vid en pressträff på Skavsta flygplats.

— För mig som inrikesminister är det här en stor dag. Vi i Sverige är stolta över att få stå som värdar för två Fire Boss-plan som ska komplettera den kapacitet som vi erbjudit RescEU med sex helikoptrar. Nu blir Sverige en hub för kapacitet för att bekämpa skogsbränder i norra Europa och inte bara vi utan även övriga Eu-



Anna Henningsson

ropa har mycket att vinna på att få den ökade kapaciteten i norra Europa, säger Mikael Damberg, inrikesminister.

Han berättade att de två planerna är kulmen på en process där Sverige successivt har byggt upp förmågan.

— Vi drog verkligen många lärdomar från skogsbränderna 2018. Våra kommunala räddningstjänster gjorde ett jätttest-ort jobb under skogsbränderna 2018, men de visade också på en del svagheter i vårt system. En del av de svagheter handlade om att ge MSB mer resurser och myndigheten har jobbat målmedvetet med att stärka den statliga extraresursen

för att hjälpa de kommunala räddningstjänsterna.

MSBs generaldirektör Dan Eliasson berättade att de skopande planerna är andra ledet i en trestegs-strategi.

— Första steget var helikoptrar och i fjol hyrde vi in tio helikoptrar. Nu har vi gått vidare med steg två och upphandlat lättare skopande plan. Det finns ett steg tre med större skopande plan och vi får se om vi kommer dit. Det ligger några år framåt i tiden och kostar lite mer pengar.

Anna Henningsson, räddningschef i Östra Blekinge, är otålig att få se den nya resursen i aktion.

— Redan 1994 var jag räddningsledare vid en av landets då större skogsbränder och räddningsledare nummer nio i kön för att få flygande resurser. Jag

fick vända mig till Norge i det fallet. Sen dess har det hänt ganska mycket, men att stå här 26 år senare och se de är maskinerna med den stora kapaciteten..., de kommer att göra stor skillnad för oss som står nere på marken.

De två Fire Boss-flygplanerna har en aktionsradie på 20 mil, ungefär så långt de når på en timme. De kan ta tre kubikmeter vatten.

— Skavsta är hemmabasen, men så snart vi ser brandrisker som gör det nödvändigt att placera dom nån annanstans kommer vi att välja andra positioner, berättar projektledaren Roger Gustafsson, MSB.

Upphandlingen är gjord på



Roger Gustafsson

fyra år, 2020-2023 med option från och med nästa år på ytterligare två flygplan. Åren 2021-2023 kan det vara fyra flygplan.

— EU betalar 90 procent av vad vi kallar utvecklings- och beredskapskostnader. Vid användning i Sverige betalar MSB hela den operativa kostnaden. Vid en EU-insats tar EU även den operativa kostnaden genom RescEU, säger Roger Gustafsson.

Planen har sex piloter, tre svenska och tre från övriga Europa. De har beredskap 06-22 och ska kunna lyfta inom tre timmar. Beredskapen kan skärpas och då ska de vara i luften inom 30 minuter.

GUNNO IVANSSON

Släckskum eller vatten

■ Miljöbalken kan göra räddningstjänsten ansvarig för sanering

Både Lagen om skydd mot olyckor (LSO) och miljöbalken kan aktualiseras vid en släckinsats. Det klargör MSB i en rätts-PM efter domstolsutslag i Hamre-fallet.

■ Miljööverdomstolen har i Hamre-fallet slagit fast att kommunen genom räddningstjänsten är verksamhetsutövare vid en insats.

Det innebär att räddningstjänsten alltid kan få ansvar att sanera om släckinsatsen orsakat en skada — oavsett om skum använts eller inte.

Storstadskärerna har i kontakt med MSB uttryckt stor oro för konsekvenserna av rättspromemorian. Måste allt släckvatten samlas in och destrueras? Kommer kostnaderna för det att leda till att räddningstjänster avstår från att släcka?

— **Det som tydliggörs** i promemorian är att det numera i praxis är klargjort att en kommun kan betraktas som verksamhetsutövare enligt miljöbalken och genom det har ett

ansvar efter en räddningsinsats om det uppstått en skada. Det kan handla om att vidta miljömässiga efterbehandlingar, säger Patrik Perbeck, enhetschef på MSB.

Inom räddningstjänsten har man ansett att LSO har företräde och att miljöbalken bara gäller i undantagsfall. Detta har förändrats genom de föroreningar av dricksvatten som brandsläckningsskum orsakat, framför allt kring övningsplatser.

— **Den gängse** uppfattningen har nog varit att det är LSO som är den lagstiftning man som räddningstjänst ska följa vid en räddningsinsats. Nu tydliggör vi att flera skyddslagstiftningar kan aktualiseras i samband med en insats, säger Patrik Perbeck.

Rättspromemorian är ett svar på en begäran från Storstockholms brandförsvär om klarläggande av vilket lagrum som väger tyngst, LSO eller miljöbalken. Storstockholm tar i en skrivelse upp ett antal situ-



Efter branden i Hamre 2015 fälldes ett viktigt avgörande när Miljööverdomstolen slog fast att räddningstjänsten är verksamhetsutövare vid en insats. Det innebär att kommunen kan åläggas ett saneringsansvar — oavsett om vatten eller släckskum använts.

ationer där man tycker att LSO och miljöbalken delvis krockar, vad är viktigast — rädda den enskilde eller miljön?

Vidare att MSB har ett ansvar för hur räddningstjänsterna använder släckskum:

”... det finns tydliga skillnader i hur utbildningen bedrivs i nutid kontra dåtid, men det är likväl MSB som utbildat oss i hur vi använder skum. Det sänds även till viss del dubbla

budskap från MSB då man i vissa stycken anser att vi bör upphöra med skumvätskor men å andra sidan ger ut råd och riktlinjer för dimensionering av förmågan att producera skum för svensk räddningstjänst, exempelvis avseende bränder i polära vätskor.”

I promemorian skriver MSB att båda lagstiftningarna innebär att liv, hälsa, egendom och mil-

jö ska värnas när åtgärder vidtas. ”Syftena är alltså förenliga med varandra och därför bör även miljöbalkens syfte kunna fungera vägledande vid en prioritering i en räddningsinsats.”

Knäckfrågan har varit vem som anses som verksamhetsutövare, den som det brinner hos eller den som släcker. Tidigare har domstolar kommit till olika slutsatser men i och med miljööverdomstolens avgörande i Hamre-fallet anser MSB det klarlagt att kommunen genom räddningstjänsten är att betrakta som verksamhetsutövare vid en insats.

Under rubriken Bevisbörda sägs i promemorian att uppstår en skada och frågor ska prövas enligt miljöbalken ”...är det verksamhetsutövaren som ska visa att de allmänna hänsynsreglerna i balken såsom kunskapskravet, försiktighetsprincipen och utbytesprincipen har iakttagits.”

GUNNO IVANSSON

Största bränderna i glesbygd

Där det är mycket folk är det också mycket bränder. Men de stora bränderna sker i glesbygd. Skogsbränderna 2014 och 2018 var stora men historiskt sett små.

■ Bränderna i skog och mark har minskat med 99 procent sedan andra halvan av 1800-talet. Vissa år brann det sannolikt miljoner hektar skogsmark.

Det framgår av rapporten Skogsbränder och gräsbränder i Sverige — trender och mönster under senare decennier av Johan Sjöström, Rise i Borås, och Anders Granström, Sveriges lantbruksuniversitet i Umeå.

Rapporten är i första hand en analys av de senaste 20 årens skogsbränder och brandväder i landet.

— Analysen behövdes för det har inte funnits någon sammanställning av brandorsaker, storleksfördelning och regional fördelning av bränder i relation till väder och uttorkning. Det är



— Man måste bli vassare på eftersläckning. Efter 2018 års bränder är det en slutsats som förhoppningsvis även markägare dragit, säger Anders Granström, skogsbrandsexpert.

en grundkunskap som behövs om man ska förebygga bränder, säger Anders Granström.

Statistik började föras på 1870-talet, hur mycket som brann innan dess har uppskattats genom studier av brandskadade stubbar.

— Från början var statistiken ofullständig och omfattade fram till 1940-talet i stort sett bara Domänverkets skogar. Bland annat på grund av om-

organisationer gjordes det heller ingen insamling åren 1975-1996.

I och med framväxten av det moderna skogsbruket och att effektivare släckinsatser började ta form andra halvan av 1800-talet minskade bränderna kraftigt. En försiktig bedömning uppskattar den årliga brandarean till i medeltal 280 000 hektar fram till 1800-talets mitt. Studier visar

att den årliga variationen, precis som i dag, var mycket stor och att det under verkliga toppår sannolikt brunnit miljoner hektar skogsmark. Under de senaste 23 åren har i medeltal 3 600 hektar brandhärjats, mestadels i skog.

Analysen av de senaste 20 åren visar att det finns ett starkt samband mellan befolkningstäthet och bränder.

— Där det är mycket folk är det också mycket bränder. Men de stora bränderna sker i glesbygd. Den andel av bränderna som växer sig stora ökar med sjunkande befolkningstäthet. I stort sett nio av tio bränder antänds av människan och en tiondel av blixten. Ju tätare med folk desto tätare är det mellan brandstationerna och då är risken mindre att bränderna blir stora.

Rapporten har noterat negativa tidstrender i räddningstjänstens responstid under de senaste 20 åren.

— Materialet säger att det har

varit en utveckling mot längre responstider, från larm till att man är på plats. En möjlig förklaring är att det lagts ner brandstationer men det kan också finnas andra orsaker.

Det är oftast någon typ av misstag bakom de stora bränderna.

— Många gånger har bränderna varit nedtagna en gång, överlämnade till markägare och sen har de vaknat dagen efter. Man måste bli vassare på eftersläckning. Efter 2018 års bränder är det en slutsats som förhoppningsvis även markägare dragit, säger Anders Granström.

Rapportförfattarna föreslår en ny indelning av den 6-gradiga ”brandrisk-skalan” som utfärdas av MSB baserat på prognoser gjorda av SMHI. Den föreslagna ändringen påverkar de tre lägsta indexnivåerna för att bättre avspejla risken för allvarliga skogsbränder.

GUNNO IVANSSON



Sjukvården involveras för sällan eller för sent i tidsförloppet när det gäller sjö- flyg- och fjällräddning i oländig miljö. Det visar en analys av krisberedskapssystemet.

FOTO: KUSTBEVAKNINGEN

FAKTA

Statlig räddningstjänst

- Statlig räddningstjänst ansvarar för räddningsinsatser som i allmänhet inte kan räknas till en bestämd kommuns område, eller där det fordras personal och utrustning som det inte är rimligt att en enskild kommun har.
- Ansvaret för statlig räddningstjänst är främst fördelad enligt sektorkompetens:
- Sjö- och flygräddning – Sjöfartsverket
- Miljöräddningstjänst till sjöss – Kustbevakningen
- Efterforskning av försvunna personer i andra fall – Polisen
- Fjällräddning – Polisen
- Räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen från kärnteknisk anläggning och sanering – respektive länsstyrelse
- Ansvariga myndigheter ska uppge vilken förmåga till räddningsinsatser man har och avser att skaffa sig samt uppgifter om samverkan med kommuner, statliga myndigheter och andra berörda organisationer.

Bättre hjälp i svår terräng

■ Rollerna mellan regioner och statlig räddningstjänst har förtydligats

Olyckor eller sjukdomsfall i svårtillgänglig miljö innebär ofta en stor utmaning för de aktörer som ska göra en insats. Än mer komplicerat blir det när ingen riktigt vet vem som är ansvarig för sjukvården.

Nu har rollerna förtydligats i ett unikt projekt.

— Det har redan lett till stora vinster, säger Cecilia Wegnelius, projektledare från Sjöfartsverket.

■ Varje år inträffar cirka 1 200 sjöräddningsinsatser, 140 flygräddningsinsatser och 350 fjällräddningsinsatser i Sverige där statlig räddningstjänst har ansvaret, och antalet tenderar att öka.

Det är Sjöfartsverket som ansvarar för sjö- och flygräddning, Polismyndigheten för fjällräddning och de 21 regionerna för prehospitla sjukvårdsinsatser inom egen region.

Sedan 2016 har ett projekt pågått där de olika aktörerna för första gången gemensamt suttit ner och undersökt vad som inte fungerat i samband

med insatserna. Trots regleringarna visste ingen riktigt vem som ansvarade för sjukvården. Arbetet har resulterat i rapporten "Aktörsgemensamma insatser i oländig miljö — förmodat eller bekräftat sjukvårdsbehov i samband med sjö- flyg- och fjällräddning".

Aktörerna har bland annat genomfört händelseanalyser och tittat på hur man agerat och hur insatserna letts. Förutom en stor okunskap hos alla aktörer om både sitt eget och andras ansvar blev det tydligt att det även fanns olika ledningsstrukturer som inte harmoniserar med varandra samt glapp i lagstiftningen.

Trots att snabb hjälp är av yttersta vikt framkommer det i rapporten att hälso- och sjukvården ofta involveras för sent i tidsförloppet — eller inte alls. Om ambulanssjukvården inte larmats eller kan ta sig till platsen hanteras många tillstånd självständigt av den statliga räddningstjänsten, vilket egentligen bara ska ske i nödfall i enlighet med nödrätten.

— Räddningstjänstperso-

nalen har inte mandat eller utbildning att hantera sjukvårdsinsatser, därför ska den alltid påbörjas av regionen och sedan ledas av regionen genom hela händelseförloppet, konstaterar Cecilia Wegnelius.



Cecilia Wegnelius

Drygt 90 procent av fjällräddningsinsatserna innefattar skadade eller sjuka personer där frakturer av olika slag är i majoritet, medan sjöräddningsinsatserna domineras av medicinska tillstånd som andningsbesvär, stroke och bröstsmärtor. Gemensamt för insatserna är att platserna ligger långt bort från farbara vägar och ofta kompliceras ytterligare av problematik med nedkylning.

Det är väsentligt att alla aktörer deltar i den inledande larmfasen för att dela information, lägesbild och för att besluta om deltagande och genomförande. Istället för att lämna över till varandra bör det ske parallell-

la insatser vad gäller räddning och sjukvård.

— Det är det viktigaste som projektet resulterat i. Tidigare var det mer att sjukvården hjälpte till på uppmaning från statlig räddningstjänst, trots att räddningspersonalen inte hade mandat till det, säger Cecilia Wegnelius.

Hon poängterar också att statlig räddningstjänst kan få tillgång till Sveriges samlade resurser i enlighet med Lagen om skydd mot olyckor. Sjukvården har inte samma stöd i lagstiftningen.

— Det innebär till exempel att det blir svårigheter när det finns sjukvårdsbehov men inget räddningsbehov.

Ännu svårare kan det bli utanför territorialgränsen, det vill säga på internationellt vatten. Där finns ett räddningsansvar men inget sjukvårdsansvar.

— Historiskt sett har det varit ett problem att Sverige inte har utpekat ett ansvar. Det finns inte alltid tid eller resurser från regionernas sida. För den enskilda räddningspersonalen finns en oro över att be-

höva ta personligt ansvar när denna inte har rätt utbildning eller kompetens för att ta hand om svårt skadade. Det kan göra att räddningspersonalen inte vill åka iväg på sådana insatser. Här måste det finnas ett utpekat ansvar och regionerna behöver komma överens om samordningen.

Cecilia Wegnelius ser redan stora vinster med projektet, som avslutades vid årsskiftet. Bland annat har en funktion inrättats på SOS alarm som säkerställer sjukvårdsinsatser vid fjällräddning, vissa regioner har fått en bättre ledningsfunktion och ett särskilt råd för aktörsgemensamma insatser i oländig miljö har inrättats och fått ett mandat.

— Framåt handlar det om att skapa fungerande ledningsstrukturer för att omhänderta de här insatserna och att fortsätta samarbeta och utvärdera händelserna, avslutar hon.

MARIA HANSEN

Kraftig ökning av bränder i flerbostadshus

Förra året var 58 procent av skolbränderna anlagda. Bränder i flerbostadshus har ökat kraftigt de senaste fyra åren. Det visar räddningstjänsternas insatsstatistik som sammanställs av MSB.

– Genomsnittet för de senaste fyra åren visar en ökning med närmare 500 bränder per år i flerbostadshus jämfört med de fyra närmaste föregående åren. Det är en ganska stor ökning, säger Anders Lundberg, brandingenjör på MSB.



Anders Lundberg

Kikar man på brandorsakerna så ökar vissa, andra minskar. Okänd orsak (385) och fel i utrustning (115) står för en stor del av ökningen.

– Det som sticker ut är utrustning. Våra tv-apparater brinner inte längre, så det är annat som börjat brinna. Klart är att vi har fler prylar i hemmet.

Sveriges befolkning har ökat med tio procent 2010-2019, eller knappt 900 000, det påverkar förstås alla faktiska siffror. 2015 hade vi flyktingkrisen, bränderna i flerbostadshus har ökat sen 2016. Kan det ha samband?

– Ser man till tidpunkter när det är vanligast med brand i hemmen så brinner det mer när det är troligt att folk befinner sig i bostaden. Så visst kan man säga att det finns ett samband mellan bränder och att det vistas människor i bostaden.

– När vi så småningom analyserar händelserapporterna för 2020 är det inte omöjligt att vi kan se ett samband mellan att folk i högre utsträckning har vistats hemma i samband med corona-pandemin och bostadsbränderna.

Däremot minskar villabränderna, i genomsnittet med 100 bränder per år 2016-2019 jämfört med 2012-2015. Men även här har bränder med fel i utrustning ökat mycket, i snitt 221 fler.

– Samtidigt har antalet soteldar närmast halverats.

Det kan delvis bero på att den gamla insatsrapporten 2016 er-

sattes med dagens händelserapport.

– Tidigare var det lite för enkelt att ange soteld som orsak. Men det finns nog flera orsaker till den minskning vi ser i händelserapporterna. Det kan vara brandskyddkontrollerna, bättre installationer och mildare vintrar vissa år.

Att många skolbränder är anlagda är ingen nyhet, men det har, statistiskt, ökat de senaste åren.

2005-2008 var krisår för skolbränder. Sen gick bränderna ner för att de fyra senaste åren öka, och nästan 60 procent av bränderna var avsiktliga.

– Det är en ökning med i snitt 100 bränder per år, och hela ökningen kan förklaras med avsiktliga bränder, säger Anders Lundberg.

Det handlar dock inte om att hela skolor brinner ner varje gång, många gånger är det en brand som släckts innan räddningstjänsten anlant.

Och ökningen de senaste åren kan kanske till viss del förklaras med övergången till händelserapporten.

– Tidigare kunde ”förmodad brand” anges som en händelse, likaså ”falsklarm brand” och ”falsklarm räddning”. De händelserna har ersatts av ”hän-

delse utan risk för skada”, säger Mikael Malmqvist, statistiker på MSB.

Trafikolyckor är den enskilt vanligaste händelse som räddningstjänsten larmas till, drygt 20 000 larm om året. Räknar vi bort automatlarm utan tillbud är det mer än vart femte larm. Antalet ökar närmast konstant, samtidigt ökar också antalet fordon på vägarna. 2019 fanns drygt 5,5 miljoner registrerade personbilar, lastbilar och busar i trafik, en ökning med 14 procent sedan 2010.

Trafikanalys visar att antalet körda kilometer på svenska vägar under åren 2010-2018

ökat med cirka tio procent.

Fyra av fem fordon på vägarna är personbilar, men den procentuellt största ökningen har skett bland de tyngsta och lättaste lastbilarna. Lastbilar över 26 ton på vägarna har ökat med 27 procent, de under 3,5 ton med 24 procent.

– Det är säkert delförklaringar. Men den mest bidragande förklaringen till ökningen av antalet larm är sannolikt att larmrutiner för trafikolyckor har ändrats med åren, räddningstjänster larmas oftare till trafikolyckor, säger Björn Sund, MSB.

PER LARSSON

Byggnadsbränder – boende och vård										
	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
Flerbostadshus	3 391	3 393	3 304	3 125	2 773	2 714	2 824	2 963	2 776	2 934
Rad-, par-, kedjehus	342	345	286	285	247	237	242	233	243	231
Villa	2391	2407	2237	2330	2101	2447	2553	2692	2589	3257
Fritidshus	267	248	210	254	275	268	257	252	298	274
Sjukhus	64	64	62	53	56	44	51	60	73	61
Kriminalvård	21	9	18	26	18	15	15	10	13	12
Andra former boende/vård	886	924	822	783	618	509	528	631	593	593
Totalt	7 362	7390	6939	6856	6088	6234	6470	6841	6585	7362
varav avsiktlig brand	574	584	630	596	519	445	508	569	513	555

Anlagda skolbränder			
år	bränder	avsiktlig	andel
2019	473	273	58 %
2018	458	256	56 %
2017	505	330	65 %
2016	468	265	57 %
2015	378	189	50 %
2014	359	167	47 %
2013	378	185	49 %
2012	358	161	45 %
2011	370	171	46 %
2010	396	183	46 %

Insatser räddningstjänst 2010-2019										
	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
Brand/brandtillbud i byggnad	11 133	11 057	10 643	10 503	9 469	9 650	10 165	10 394	10 240	11 246
Brand/brandtillbud ej byggnad	15 254	20 319	17 166	17 385	13 257	14 541	15 115	12 204	14 494	13 299
Trafikolycka	20 116	20 470	20 746	19 862	18 277	16 260	15 659	16 824	14 306	16 223
Utsläpp farligt ämne/fara för utsläpp	3 344	3 338	2 954	2 910	2 766	2 724	2 586	2 447	2 582	2 388
Drunkning/tillbud	604	712	581	590	480	394	417	341	361	338
Nödställd person i andra fall	3 804	3 666	3 146	2 480	1 812	1 643	1 574	1 472	1 408	1 498
Nödställt djur	482	667	497	557	488	486	663	598	569	674
Stormskada	577	510	280	281	1 357	322	782	235	1 184	242
Ras/skred/slamström	24	26	15	9	9	11	7	17	12	11
Ras byggnad eller annan konstruktion	68	82	56	44	35	56	49	66	92	197
Översvämning av vattendrag	50	68	49	31	86	169	110	277	210	367
Annan vattenskada	1 296	1 380	1 265	1 278	1 057	1 792	1 192	1 452	1 551	2 107
Annan olycka/tillbud	2 590	2 515	2 271	2 657	2 721	2 223	2 438	2 498	2 637	3 098
Automatlarm utan brandtillbud	36 366	37 899	37 555	39 435	35 821	33 329	32 800	33 046	34 495	34 429
Akut sjukvårdslarm	13 668	13 148	13 074	13 619	13 577	13 022	12 612	12 803	10 432	10 050
Annan händelse utan risk för skada	8 217	8 665	8 437	9 028	9 671	9 415	9 118	8 668	8 228	8 889
Hjälp till ambulans	2 491	2 492	2 377	2 369	2 589	2 543	2 583	2 236	1 985	1 971
Hjälp till polis	189	197	296	413	539	501	448	389	370	318
Övrigt annat uppdrag	7 576	6 784	6 473	4 923	9 130	8 677	7 941	7 010	6 591	7 342
Totalt antal insatser	127 849	133 995	127 881	128 374	123 141	117 758	116 259	112 977	111 747	114 687
Insatser per 1 000 inv	12,38	13,10	12,64	12,84	12,50	12,08	12,05	11,82	11,78	12,18

Explosion i köket

■ Sprayflaskor förvarades i ugnen

När räddningstjänsten kom fram till ett larm om en explosion i en lägenhet, såg de ett stort hål i ytterväggen på tredje våningen.

Rester av väggen låg nere på marken och de såg rakt in i lägenhetens kök.

Rökdykare försedda med explosimeter tog sig in i lägenheten och hjälpte en kvinna att evakuera. Man tog också med en katt och en hund ut.

Kvinnan hade brännskador på halsen och togs om hand av ambulanspersonalen. En man som befunnit sig i lägenheten utrymde själv och sökte upp ambulanssjukvårdarna.

Vad var det då som orsakade explosionen? Kvinnan som bodde i lägenheten satt tillsammans med en kompis och såg på film när de blev irriterade av att en katt lekte med en påse i vilken det låg några sprayfärgburkar (aerosolbehållare). Eftersom det var fullt i köksskåpen lade kvinnan påsen med burkarna i ugnen för att katten inte skulle komma åt dem.

Några dagar senare skulle kvinnan baka och satte på ugnen parallellt med att hon började smälta smör. Efter ett tag hörde hon ett konstigt ljud och strax därefter exploderade det.

Hon stod då framför ugnen och fick tryckvågen samt ugnsluckan på sig. Kompisen som var i lägenheten drog ut henne från köket, sträckte sig efter brandsläckaren och började släcka.

Enligt utredarnas analys fanns det minst fem aerosolbehållare i ugnen.

Två av dem var oskadda (400 ml hobbyfärg), en behållare hade läckt färg men hade kvar munstycket (400 ml färgspray), en behållare saknade munstycke (400 ml bättringsfärg) och en okänd behållare saknade munstycke. De hittade också några tuschpennor och glasburkar med lack i ugnen.

Av dessa flaskor och burkar är det endast aerosolbehållarna och dess innehåll som kan orsaka en explosion.

Produkterna som förvarades



Fem aerosolbehållare fanns i ugnen.

i ugnen klassas som extremt brandfarliga aerosoler och innehåller brandfarlig gas samt brandfarliga lösningsmedel.

Aerosolbehållare saknar säkerhetsventil, vilket innebär att de kan explodera om de utsätts för exempelvis brand. Samtliga behållare i ugnen var dock intakta. Ingen kärlsprängning hade ägt rum men ett par av dem hade börjat läcka, troligen då trycket i dem ökat när temperaturen i ugnen steg.

Utredarna bedömer att explosionen troligen orsakades av en explosiv blandning i ugnen eller området runt den. Gasblandningen kan ha uppstått när brandfarliga gaser och vätskor läckt ut från behållarna. Sedan antändes gasblandningen av en antändningskälla, men den har inte gått att fastställa.

Explosionen orsakade stora skador på lägenheten. Ytterdörren, en säkerhetsdörr, trycktes ut i trapphuset och en del av lägenhetens yttervägg (icke bärande) trycktes ut och ramlade ned på marken.

Det syntes inga tecken på brand i lägenheten och små saker som kaffekoppar och prydningssaker stod kvar precis som innan explosionen.

Enligt utredarna har det inte varit så stor mängd brandfarlig gas och vätska som läckt ut ur behållarna att det skulle kunna skapa brännbar koncentration i hela lägenheten. Det är mer troligt att koncentrationen uppstod i ugnen eller i kokvrån omkring ugnen, och att den tryckökning som uppstod var tillräckligt kraftig för att trycka ut delar av väggen och ytterdörren.

Händelsen visar att det inte bara är risk för tryckkär-



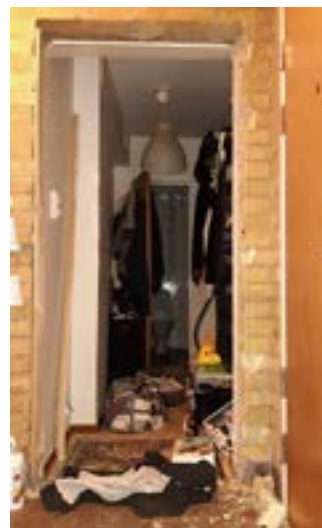
Ett stort hål i ytterväggen på tredje våningen var vad som mötte räddningstjänsten när den kom till platsen. En kvinna fick hjälpas ut ur lägenheten.

FOTO: RÄDDNINGSTJÄNSTEN

explosion om aerosolbehållare utsätts för uppvärmning, de kan även börja läcka och orsaka en gasexplosion. Enstaka aerosolbehållare kan ge tillräckligt högt övertryck för att orsaka omfattande skador på väggar, dörrar och fönster.

Den boende i lägenheten åtalades och dömdes av tingsrätten till dagsböter för allmänfarlig vårdslöshet. Enligt tingsrätten borde kvinnan ha känt till och förstått att en ugn inte ska användas som förvaringsplats, framförallt inte för brännbara, explosiva, flyktiga eller temperaturkänsliga föremål.

ANNA ANDERSSON CARLIN



Ytterdörren, en säkerhetsdörr, trycktes ut i trapphuset av explosionen.

3

ERFARENHETER

1 Det är viktigt att aerosolbehållare förvaras på en väl ventilerad plats där ångor och gas från ett eventuellt läckage kan vädras bort. Inte i slutna utrymmen som täta skåp eller lådor.

2 Temperaturen i en ugn, troligen 100–200 grader, är tillräcklig för att aerosolbehållare ska förlora tätheten. Det är därför viktigt att hålla dem åtskilda från värmekällor som kan orsaka farlig uppvärmning. Andra värmekällor som skulle kunna orsaka det är el-element, braskaminer och bastuaggregat.

3 Övertrycket från en gasexplosion med relativt liten volym luft-gasblandning är tillräckligt för att orsaka omfattande skador. Även enstaka behållare måste hanteras säkert.

Komplexare olyckor – nya krav

Världen står just nu inför en omfattande och komplex händelse.

**En händelse som drabba-
de oss plötsligt, men kanske
egentligen inte?**

■ En olycka brukar definieras som en plötsligt oförutsedd och oönskad händelse. Är corona och covid-19 detta, eller kunde vi förberett oss ännu mer?

Finns det annat som vi borde förbereda oss på inför framtiden?

I erfarenheter från Tjugofyra7 i oktober 2019 berördes området komplex framtid, komplexa olyckor och brandbefälens viktiga roll. Frågan som ställdes då, var kort och gott ”Hur väl rustad är svensk räddningstjänst att möta en allt mer komplex framtid?”

Vanligen används olika former av olycksutredningar som underlag för ”erfarenheter” här i Tjugofyra7. Efter att själv ha arbetat många år med olycksutredning skulle jag vilja sätta

allt i ett större perspektiv.

Omvärlden, samhället och den tekniska utvecklingen blir allt mer komplex, liksom olyckorna.

Samtidigt utvecklar vi stödssystem som många gånger är minst lika komplexa och därmed också sårbara.

Det talas allt oftare om centralisering av funktioner, vilket inte ökar vår robusthet, utan lätt kan få oss att bli ännu mer sårbara.

Det som för bara några de-

cennier sedan var en relativt enkel brand, kan i dag innebära förändrad taktik och metodik.

Samma brand kan innebära nya risker och effekten av branden kan få annorlunda konsekvenser än tidigare.

Lägg där till flertalet nya olycksområden som vi tidigare inte behövt förhålla oss till.

Räddningstjänsten och inte minst befälens kompetens kommer att ställas inför stora prov i en inte alltför avlägsen framtid.

Det är av stor vikt att vi inte helt stirrar oss blinda på de större omfattande händelser som skett de senaste åren, utan även bevakar och utvecklar vår förmåga att möta en förändrad vardag med förändrade vardagsolyckor också.

De över 100 000 insatser som görs varje år av svensk räddningstjänst, får inte i allt för hög grad styras utifrån enstaka stora händelser som medialt påverkat oss mest.

MATTIAS SJÖSTRÖM



Det finns en rad utmaningar för räddningstjänsten i framtiden, som högre och komplexare byggnader i nya material, allt fler äldre, fler naturolyckor, allt fler samlas i större städer och nya tekniker som solceller.

Nio utmaningar att hantera

1 I vår **omvärld** sker ständigt saker som snabbt kan påverka oss i Sverige. Exempelvis kriget i Syrien med efterföljande flyktingströmmar, Rysslands annektering av Krim, världsledares snabba utspel, Brexit, terrorattacker och som nu en pandemi.

Behovet av vårt civila försvar och beredskapslagren har de senaste månaderna blivit högst påtagligt.

2 En allt mer **urbaniserad värld** medför att allt fler människor lever tätt och vi bygger allt högre hus, vilket kräver ny taktik och metodik vid räddningsinsatser.

Trafikintensiteten ökar och skapar framkomlighetsproblem och ökade responstider för blåljusyrkena.

3 **Klimatförändringarna** bidrar till att det blir allt varmare, vilket innebär fler

UTMANINGAR

- 1 Omvärld
- 2 Urbanisering
- 3 Klimatförändringar
- 4 Demografisk utveckling
- 5 Segregation, socioekonomi
- 6 Byggnationer, anläggningar
- 7 Teknik och fordon
- 8 Lagstiftning och regler
- 9 Personal och kompetens

skogsbränder. Fler och kraftigare stormar ger stormskador som följd. Ökad nederbörd ger högre flöden i våra vattendrag och höjd havsnivå ger efterföljande översvämningar.

Och inte minst vår tillgång till dricksvatten och därmed vikten av att hålla ner på miljöförstörande verksamhet, exempelvis kontaminerat vatten efter en släckinsats.

4 Vi har en tydlig **demografisk utveckling** med allt fler äldre och en kvarboendep princip som innebär att allt

fler äldre bor kvar i sitt egna boende. Ibland helt oförmögna att själva sätta sig i säkerhet om exempelvis brand uppstår.

Just gruppen äldre sticker ut vid flertalet av dödsolyckorna, som dödsbrand, drunkning och fallolyckor.

5 **Segregation och socioekonomi** spelar roll. Vi ser det inom folkhälsan, medellivslängden och även inom olycksområdet. Och kanske nu även inom covid -19?

Det blir allt tydligare ju mer vi närmar oss mer utstuderade händelser såsom skadegörelse och anlagd brand. Vilka segregerade områden har vi i dag och hur ser det ut framöver?

Kombinationen alkohol, droger och manligt kön syns öka risken för olyckor påtagligt.

6 **Byggnader och anläggningar** uppförs allt stör-

re och i nya material. Cellplast har inte varit en av de bästa gåvorna till räddningstjänsten precis.

Vi bygger allt större och komplexare anläggningar där flera gånger även andra former av teknik implementeras i byggnaden, exempelvis analytiskt dimensionerat brandskydd, solcellsanläggningar, viktiga serveranläggningar.

7 Våra **fordon** blir allt säkrare samtidigt som de blir allt svårare för räddningstjänsten att hantera vid olyckor. Teknik- och fordonsutvecklingen öppnar samtidigt upp för många bra saker, inte minst självkörande bilar och kanske även brandbilar på sikt. Drönare som själv kan ta sig till olycksplatsen och skapa en snabb övergripande lägesbild kommer att vara ett värdefullt hjälpmedel i framtiden.

8 Vi lever som tidigare sagts allt längre och **lagar och regler** förändras. Med detta följer sannolikt en ökad pensionsålder för våra invånare.

När kommer även brandmäns pensionsålder att flyttas fram? Hur utnyttjar vi att vi får allt fler äldre brandmän framöver? Hur ser en framtida räddningstjänstorganisation ut? Finns vi kvar som kommunala aktörer eller blir det i någon annan form?

9 Sist men absolut inte minst utgör **personalen** den i särklass viktigaste resursen vi har.

Hur rekryterar och utbildar vi framtidens brandmän bäst? Hur kompetensutvecklar vi brandmännen och inte minst våra insatsledande befäl inför en allt mer komplex framtid?

Erfarenheter

Anna Andersson Carlin och Mattias Sjöström medverkar under Erfarenheter med sammanfattningar av olycksundersökningar inskickade till MSB, samt egna arbeten. De tar gärna emot synpunkter och tips.

Du kan även kontakta MSB på e-post: olycksutredning@msb.se
Undersökningarna på nätet: www.msb.se/sv/verktyg--tjanster/olycksutredningar-fran-kommuner/

Kontakt

Anna Andersson Carlin
anna.anderssoncarlin@msb.se



Mattias Sjöström
mattias.sjostrom@msb.se





Medelpads räddningstjänstförbund, där Tommy Lindgren jobbar, har beslutat bygga om stationen i Stöde. Nödvändigt, men dyrt för en liten kommun.

FOTO: MARIE ISRAELSSON

Vill se statligt stöd till omklädningsrum

— Problemet är inte att rekrytera tjejer till räddningstjänsten. Problemet är att behålla dem. Många små stationer i Sverige har helt undermåliga omklädningsrum. Det borde finnas statliga pengar att söka för att bygga om, säger Tommy Lindgren, styrelseledamot i RRB.

■ RRB, Räddningstjänstens riksorganisation för beredskapsfrågor, kallades tidigare Glesbygdsklubben. Frågan om hur de små stationerna ska kunna upprätthålla beredskapen är ständigt aktuell för medlemmarna.

Tommy Lindgren sitter i styrelsen för RRB. Han är också chef för deltidsgöringstjänstförbundet, och tycker att de på hemmaplan har klarat rekryteringen bra.

Inte minst har de varit framgångsrika i att få nyanlända intresserade av uppdraget.

— Vi har två killar från Syrien på en deltidsgöringstjänststation, och nu är vi på väg att anställa två till.

Det gäller att anpassa mark-

nadsföringen för att nå dem som kanske inte spontant hade tänkt på att söka sig till räddningstjänsten, framhåller Tommy Lindgren.

— Det räcker ju inte att sätta upp en affisch och hoppas att någon ska nappa. Man måste ut och prata för varan. Vi har ett bra samarbete med dem som arbetar med integration i kommunerna, och vi söker aktivt upp nyanlända som har flyttat in på de små orterna.

Även bland kvinnor har Medelpad skapat intresse för brandmannauppdraget.

— Vi har lyckats fantastiskt bra med att rekrytera tjejer. Problemen kommer senare, när de kommer in på stationerna och hamnar lite på undantag. På någon station kan tjejerna ha en dusch i källaren, eller kanske en duschkabin uppställd någonstans.

Nu har Medelpad beslutat bygga om brandstationerna i Fränsta, Alnö och Söråker, bland annat för att kunna erbjuda likvärdiga villkor åt kvinnor och män.

— Men även om det inte är några stora ombyggnader så

blir det runt 1,5 miljoner kronor per station.

Det är en dryg kostnad för små kommuner som överlag har svårt att få ihop ekonomin. På ett möte med RRB väckte Tommy Lindgren därför frågan om bidrag till finansiering.

— Borde det inte gå att söka pengar från staten, genom MSB? Många i RRB är tack-samma att jag har tagit upp frågan. Alla kommuner har ju mer eller mindre samma problem med pengar.

Monika Nyqvist är aktiv inom Brandmännens riksförbund och instämmer helt i att bristen på omklädningsrum är ett stort bekymmer.

— Om staten och kommunerna menar allvar med att det ska rekryteras in fler kvinnor så måste det också finnas förutsättningar för att de ska kunna jobba.

Men Patrik Perbeck, som är chef på MSB:s enhet för inriktning av skydd mot olyckor, ger inget hopp om att staten ska öronmärka pengar för ändamålet.

— Jag kan förstå frågan från kommunernas utgångspunkt,

men i praktiken är det inte realistiskt. Kommunerna har fullt ansvar för sin personal och behöver själva prioritera de åtgärder som är viktiga.

— MSB stöttar genom forskning, utbildning och koordinering av räddningstjänsten till ökad jämställdhet. I det arbetet skulle vi kunna lyfta fram och sprida exempel från kommuner som har lyckats göra smarta och kostnadseffektiva lösningar när de har byggt om befintliga stationer, men det är inte vårt uppdrag att göra investeringar i kommunernas lokaler, säger Patrik Perbeck.

Framförallt tycker han att räddningstjänsterna borde prioritera bättre inom sina budgetar.

— Att lösa personalförsörjningen är en av de viktigaste utmaningarna för kommunal räddningstjänst, för att klara både traditionella och nya sorters händelser, som pandemier. En inkluderande och jämställd arbetsmiljö är en självklarhet.

ANNIKA N LINDQVIST

296 allvarliga it-incidenter

■ MSB tog emot 296 rapporter om allvarliga it-incidenter från statliga myndigheter under 2019.

En analys av de rapporterade incidenterna för 2019 visar att:

■ Handhavandefelen har ökat

■ Fler myndigheter rapporterar allvarliga it-incidenter men antalet rapporter är fortsatt lågt

■ Systematiskt och riskbaserat informationssäkerhetsarbete med incidenthanteringsprocesser och kontinuitetsplanering höjer lägstanivån.

Antalet rapporterade incidenter är tämligen likvärdigt föregående år. 2018 rapporterades 297 incidenter och 2017 281.

MSB har sedan april 2016 tagit emot rapporter om allvarliga it-incidenter från statliga myndigheter. Samtidigt har samhällets digitalisering fortsatt och i vissa avseenden ökat takten.

MSB hoppas att rapporten kan användas i det förebyggande arbetet. Många myndigheter drabbas, ofta i onödan, av liknande it-incidenter som beskrivs i rapporten. Det finns enkla sätt att förebygga de flesta av dem, alternativt att minska konsekvenserna när de inträffar.

Uppdaterad vägledning

■ Förra året tog MSB fram en vägledning i skogsbrands-släckning, med fokus på bekämpning både på marken och från luften. Nu kommer



Fokus ligger på släckning både från marken och luften.

FOTO: PAVEL KOUBEK

en uppdaterad version, detta på grund av förändrad riskbild och utvecklingen av förmågan att hantera skogsbränder.

— Vägledningen ska fungera som ett stöd till bland annat kommunal räddningstjänst som handgripligen arbetar ute i markerna med brandbekämpning. Den är en del i arbetet med att stärka beredskapen för eventuella skogsbränder, säger Mette Lindahl Olsson, enhetschef på MSB.

Den nya upplagan av vägledningen finns på msb.se.



SMHIs prognos- och varningstjänst är igång dygnet runt, året om. En viktig roll är att varna för besvärligt väder. En röd tråd i det nya varningssystemet är samverkan mellan SMHI och andra samhällsaktörer.

FOTO: SMHI

Vägledning från SMHI om nya vädervarningen

SMHI har skickat ut en vägledning till länsstyrelser och andra som operativt berörs av vädervarningar. Skälet är det nya vädervarningssystem som tas i drift nästa vår.

– Länsstyrelserna har en nyckelroll i det nya arbets sättet och är även viktiga under införandet, säger Camilla Palmér, huvudprojektledare på SMHI för det nya systemet.

Tjugofyra7 har tidigare berättat om det nya konsekvensbaserade varningssystem som ska ge mer välunderbyggda beslut. En viktig faktor är bedömningar efter lokala och regionala förutsättningar, SMHI kommer ta beslut om vädervarningar i samråd med länsstyrelserna.

Den vägledning som skickats ut beskriver roller och ansvar och är bland annat till stöd för att länsstyrelserna, och andra involverade, ska kunna börja anpassa sina rutiner till det nya systemet.

Webbkarta visar dricksvattenbrunnar

Ett nytt webbkartlager med information om var det finns enskilda dricksvattenbrunnar har lanserats av SGU, Sveriges geologiska undersökning.

Tidigare har man kunnat titta i hela brunnsarkivet, men då även fått med bland annat borrhål för bergvärme. Det nya kartlagret för dricksvattenbrunnar gör det smidigare att hitta just dessa.

– De räddningstjänster som använder vår programvara MSB Rib Karta kan med bara några få klick lägga till lagret i sin dator, säger Magnus Levein, MSB.

– Det kommer att behövas nya checklistor och rutiner, därför är vägledningen ett viktigt underlag. Samtidigt vet vi att många har fullt upp med att hantera covid-19-situationen, så vi är tydliga med att det verkliga förändringsarbetet kan vänta till i höst, säger Camilla Palmér.

Utbildning och övning behövs också. SMHI kommer att genomföra utbildningar med nationellt perspektiv för MSB och länsstyrelserna, samt internt på SMHI. I sommar kommer det att finnas utbildnings- och informationsmaterial framtaget för att flera ska kunna utbilda sig inom sina ansvarsområden. I början av 2021 kommer regionala samverkansövningar genomföras runt om i landet.

Eftersom varningsklasserna ändras från 1-2-3 till gul-orange-röd med syfte att bli tydligare kommer information till allmänheten att presenteras innan övergång till nya systemet i april 2021.

Drönare larmas ut vid hjärtstopp

Fjärrstyrda drönare testas nu skarpt i akutsjukvården. Under juni-september kommer en luftburen hjärtstartare att skickas på hjärtstoppslarm i Kungälv, Torslanda och Fiskebäck och kunna nå cirka 80 000 personer.

– Vi prövar genomförbarhet, förklarar Andreas Claesson som är forskare vid Karolinska Institutet och ambulanssjuksköterska sedan många år.

Vid ett hjärtstoppslarm i det aktuella området larmar SOS Alarm – förutom ambulans – drönaroperatören Everdro-

nes pilot som har beredskap i företagets anläggning vid Säve flygplats. Piloten begär i sin tur tillstånd att lyfta av flygledaren och ”följer med” drönaren fram till platsen där en pipande hjärtstartare vinschas ner från 30 meters höjd. SOS Alarms operatör hjälper därefter de drabbade att starta utrustningen.

– **Vi måste bli bättre** vid hjärtstopp i hemmet, där de flesta sker. Responstiden i Sverige är 13 minuter i median och det duger inte, 90 procent dör. IVPA och SMS-livräddare har förbättrat situationen något

men vi måste ha nya system som kompletterar dagens vård, menar Andreas Claesson.

I projektet ingår tre drönare med egna rakelnummer, utplacerade i hangarer på ”hemliga” platser utvalda efter historiska hjärtstopp och infrastruktur.

All flygning måste ske inom luftrum som kontrolleras av Säve flygplats, klockan 08-22.

– Poängen är inte att mäta effekten utan att få svar på frågor om exempelvis vädrets inverkan, när på dygnet hjärtstoppen inträffar och om drönaren hinner före ambulansen, förklarar Andreas Claesson.

JOHAN WANGSTRÖM

SLS kommer hålla simskolor

Simskolor kommer att genomföras i sommar i Svenska livräddningssällskapets (SLS) regi.

– **Vi följer den mall för riskbedömning som MSB tagit fram innan vi ger ok att genomföra kurserna, säger generalsekreterare Karin Brand.**

Simkunnighet och vattensäkerhet är viktigt för att minska antalet drunkningar. Samtidigt måste de genomföras på ett sätt som inte ökar risk för smittspridning.

Vattensäkerhetssimskolor planerar SLS att genomföra fullt ut. En del av kurserna hålls utomhus och där följs mallen för riskbedömning. Kurser in-

omhus kan hållas dels eftersom viruset inte trivs i klorerat vatten, dels genom att hålla avstånd.

– Vi får bra nytta av den information som MSB tagit fram på flera språk, då de flesta har annat modersmål än svenska.

Vattensäkerhetssimskolor vänder sig till både vuxna och barn, innehåller utbildning i vattensäkerhet och simfärdighet för icke simkunniga. SLS arrangerar dem på uppdrag av MSB.

Sommarsimskolorna bedrivs utomhus, planeringen är att de ska genomföras fullt ut.

– De riktar sig till barn i första hand och är en väldigt viktig förebyggande verksamhet som bidrar till att minska antalet

barndrunskningar. De ger också barnen en viktig och rolig aktivitet trots corona och alla förbud som det för med sig.

All information om covid-19 som MSB och Folkhälsomyndigheten producerar sprider SLS vidare i sina kanaler och på sina ideellt bevakade stränder.

– Hur vi kan genomföra livräddande insatser tryggt och säkert, med skydd för personal med mera, har vi skrivit till Folkhälsomyndigheten med önskan om dialog. För bevakning av stränder kan vi vara behjälpliga med råd och rekommendationer om hur exempelvis en kommun kan planera och dimensionera bevakning utifrån strandens utformning, säger Karin Brand.

Vi söker

Lärare till RUB och Räddningsledarutbildningarna i Revinge

Läs mer och ansök på:
msb.se/jobb



Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

Räddningstjänst och klimatfrågor i fokus

I oktober inbjuds till en hel-dag med klimatfrågor i fo-kus.

Hur behöver räddnings-tjänsterna klimatanpassa sig?

– Förutom utrustning, övning och utbildning tror jag det handlar om förmåga och kompetens att leda händelser i samband med extremt väder. Förmågan att snabbt kunna analysera och förstå utvecklingen i en extrem situation som vi kanske inte upplevt tidigare kan vara en utmaning, säger Mats Bergmark, chef för förebyggande vid Medelpads räddningstjänstförbund.

Medelpad tog 2012 fram en strategi för klimatanpassning, där det slogs fast att förmågan behövde stärkas inom två fokusområden: svåra skogsbränder samt plötsliga och akuta översvämningar. Det har satsats på utrustning, utbildning och övning.

Ökade risker för svåra skogsbränder anser Mats Bergmark inte har utvärderats nog.

– Att vi nu upplevt en försmak av detta har förstås lyft frågan. Men här finns mycket mer att arbeta med både inom vår beredskap och i det förebyggande arbetet. Det kan exempelvis handla om hur brand-

spridningsrisker från skogsbränder till bebyggelse kan minskas genom förebyggande åtgärder.

Mats Bergmark konstaterar att räddningstjänsten också behöver vara med i den nödvändiga omställningen för ett mindre klimatpåverkande samhälle.

– Vi försöker stödja plan- och byggprocessen i att bygga klimatsäkert. Vi vill även få igång förebyggande arbete för tätortsnära skog. Eventuellt får vi igång ett projektarbete tillsammans med Sveriges lantbruksuniversitet, MSB samt Sundsvall kommuns stadsbyggnadskontor.

Medelpads räddningstjänstförbund och Göteborgs stad kommer föreläsa om klimatanpassning och de utmaningar som följer under heldagen i Karlstad 6 oktober. Bland programpunkterna kan också noteras att Thomas Ries, Försvarshögskolan, kommer ge ett globalt perspektiv på risker som påverkar oss, Gustav Strandberg, SMHI, spanar in i framtidens klimat.

Seminariet kan även följas som webinarium. Dagen arrangeras av MSB tillsammans med Medelpads räddningstjänstförbund och räddningstjänsterna i Västra Götaland.

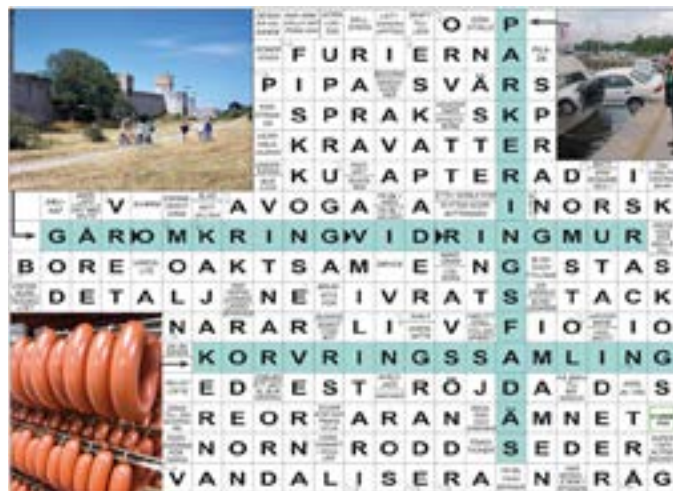
Regeringsuppdrag mot illegala sprängningar

MSB har fått tre nya regeringsuppdrag i arbetet mot illegala sprängningar:

Myndigheten ska inrätta och därefter ansvara för ett nationellt forum för sprängämnessäkerhet. MSB ska också kartlägga och analysera kommunernas arbete med tillstånd och tillsyn inom ramen för la-

gen om brandfarliga och explosiva varor (LBE) med fokus på sprängämnen. Det tredje uppdraget handlar om att göra en översyn av tillgängliga metoder för märkning av explosiva varor för civilt bruk som gör identifikation av varorna möjlig.

LÖSNING TJUGOFYRA



91 bränder upptäckta av skogsbrandsbevakning

Skogsbrandsbevakningen med flyg upptäckte 91 bränder i skog och mark under 2019.

Totalt var planen i luften under 3 752 timmar.

Det stora skogsbrandsåret 2018 var siffrorna mycket högre. Då upptäckte piloterna hela 290 bränder och flög totalt 11 006 timmar.

– Bevakningen fyller en viktig funktion i att tidigt upptäcka och larma om bränder men också att kunna bidra i operativt arbete genom att de kan guida insatspersonalen på marken. Det är något som exempelvis kan behövas när terräng och vegetation är svåråtkomlig, säger Rickard Hansen,

skogsbrandsexpert på MSB.

Länsstyrelserna har ansvaret för upphandling av skogsbrandsflygen och avgör i vilken omfattning bevakningen ska ske. För kostnaderna ansöker länsstyrelserna om medel från MSB.



MSB Sandös verksamhet växer

Vill du vara med och arbeta i en spännande kunskapsorganisation?

Vårt uppdrag är att utbilda för ett säkrare samhälle i en föränderlig värld. Kompetenser som behövs för våra utbildningar är t ex inom brand, räddning, akut omhändertagande, farliga ämnen, miljö och räddningsledning. MSB Sandö söker dig som vill vara med och utbilda och utveckla morgondagens räddningstjänstpersonal.

Läs mer på [MSB.se/jobb](https://www.msb.se/jobb)



Myndigheten för samhällsskydd och beredskap



Elle Olsson, badmästare i Ängelholms kommun, mottog beviset att Ängelholm certifierats som vattensäker kommun av Anders Jacobsson och Mikael Olausson, SLS. FOTO: LIVRÄDDNINGSSÄLLSKAPET

Ängelholm vattensäker kommun

Svenska livräddningssällskapet har framfört det i flera år: det behövs en nationell strategi för att minska antalet drunkningar.

– Vi behöver samla oss i en gemensam nationell handlingsplan. Svenska Livräddningssällskapetets nollvision, "Ingen ska behöva drunkna till följd av okunskap" är en viktig ledstjärna i arbetet, säger Jörgen Hallberg, andre vice ordförande i riksförbundet.

I arbetet med nollvisionen finns konceptet "En vattensäker kommun" för att stödja kommunerna i arbetet med vattensäkerhet.

– Samverkan med kommunerna i det förebyggande arbetet är direkt avgörande för att förebygga drunkningsolyckor.

Styrkan med att ansluta sig till En vattensäker kommun är att flera förvaltningar med skiftande ansvar engageras i ett

vattensäkerhetsråd.

Under konferensen Vattensäkerhet 2020 i Helsingborg certifierades Ängelholm som vattensäker kommun.

MSBs generaldirektör Dan Eliasson poängterade att det måste byggas relationer mellan kommunerna, frivilligorganisationerna och MSB och arbeta tillsammans med vattensäkerhetsfrågor.

MSB söker en

Teamledare till "Leveraging ASEAN Capacities for Emergency Response"

Teamledaren kommer stationeras i Jakarta, Indonesien, på heltid under 3,5 till 4 år.

Arbetsuppgifter

Projektet syftar till att stärka ASEAN:s kapacitet att effektivt hantera kriser och katastrofer i regionen. Teamledaren leder de tematiska experternas arbete och samarbetar med AHA-Centre i planeringen och genomförandet av projektet. Stödjer och följer upp kapacitetsutveckling av AHA Centre mellan projektaktiviteter. Andra prioriterade uppgifter är integrering av tvärgående perspektiv såsom jämställdhet, mänskliga rättigheter och miljö samt resultatuppföljning.

En viktig del av rollen är att vara projektets representant i olika offentliga sammanhang samt bidra till att synliggöra projektet. Dessutom samverkar teamledaren med nationella och internationella partners för att säkra att projektet är i linje med andra pågående initiativ.

Kravprofil

Vi söker dig som har relevant universitetsutbildning och som har deltagit i EUCPM-kurser. Arbetserfarenhet inom område katastrofriskreducering och krishantering är grundkrav, så väl som ledarskapserfarenhet, helst i en internationell kontext. Viktiga förutsättningar för att lyckas med detta uppdrag är god kännedom om EUCP-mekanismen samt tidigare arbete med organisationsutveckling och kapacitetsstärkande av en annan aktör.

Vi förväntar oss att du har strategiskt tänkande, omdöme och stark samarbetsförmåga samt talar och skriver flytande engelska. Vi lägger stor vikt vid personliga egenskaper och söker dig som har ett brinnande intresse för att bidra till en organisations utveckling och förändring.

msb.se



Annonsera i Tjugofyra7

➔ Ska ni rekrytera personal inom området samhällsskydd och beredskap? Då är Tjugofyra7 rätt tidning att annonsera i.

Nästa nummer: Nr 47 kommer ut 29 september.

Annonsbeställning: förhandsbokning senast 10 september, färdigt manus 17 september.

Kontakt: ring eller e-posta redaktionen (se sid 2), i första hand Per Larsson.

FAKTA OM ANNONSERING

Pris: 20 kronor per spaltmillimeter.

Priset multiplicerar du fram enligt följande: antal spalter x höjd i millimeter x 20 kronor.

Spaltbredder: 1 spalt 42 mm; 2 spalter 88 mm; 3 spalter 135 mm; 4 spalter 181 mm; 5 spalter 227 mm. Max höjd är 292 mm.



Vill du vara med att utveckla en liten räddningstjänst i ett brett samarbete?

Räddningstjänsten Strängnäs

Vi söker nu

Ställföreträdande Räddningschef

med arbetsuppgifter inom både skadeförebyggande och skadeavhjälpande verksamhet samt personalansvar

Sista ansökningsdag: 2020-06-25

Mer information om tjänsten finns på:

www.strangnas.se/arbete-och-foretagande

Dynamisk idyll
STRÄNGNÄS KOMMUN



Deltidsbrandmannen Jessica Rundh på Hammarö utanför Karlstad siktar på en sjätte SM-medalj i brottning – guld den här gången.

FOTO: DAVID GUSTAVSSON

Jessica ger sig inte utan guld

Förra året satt värmländska deltidssbrandmannen Jessica Rundh hemma i soffan och tittade på SM i brottning. "Jag hade kunnat vara med där", tänkte hon. I februari i år tog hon SM-brons. Nu siktar Jessica på guld.

■ En helt oerfaren brottare är 29-åriga Jessica Rundh förstås inte. Men när hon deltog i SM i februari i år var det första gången på tio år som hon tävlade. En ryggskada hade satt stopp för ungdomens drömmar om att bli bäst i världen. Då hade hon hunnit samla på sig fyra SM-medaljer, både som ungdom, junior och senior. Dock inget guld. — Ärligt talat var jag ganska trött på brottning efter att ha gått brottargymnasiet i Skåne. Där var det tio träningspass i veckan samt tävlingar och läger hela tiden. Det kändes rätt att sluta i samband med studenten. Istället fokuserade hon på jobb i Norge och konststudier i Los Angeles. I tre år la Jessica brottningen på hyllan helt och hållet, innan hon i samband med en flytt hem till Karlstad återupptog träningen på hobbynivå. Hon blev överraskad av hur mycket som fortfarande satt i. Allt hon älskat med sporten gjorde sig påmint.



Jessica Rundh.

FOTO: MARIA HANSEN

— Själva träningsformen är rolig och mångsidig. Det handlar om teknik, styrka, snabbhet och explosivitet. Matcherna är superintensiva – bara två gånger tre minuter långa – och man ger allt. Dessutom kan matchen vända på bara några sekunder om den som ligger under lyckas få ner motståndaren på rygg. — Det är spännande, tufft och mycket känslor. Publiken skriker och lever sig in, förklarar Jessica och tillägger att sporten har stora likheter med brandmannayrket när det kommer till att ta i, jobba med kroppen, ställas inför utmaningar och vara en del av en stark gemenskap. Kärleken till brottning uppstod från början när hon som barn lekte med bröderna hemma hos pappa i Bjurbäcken utanför Filipstad. De la

Målmedveten "Jag håller på fram till min pensionering om det krävs."

Jessica Rundh

fram filtar och täcken på vardagsrumsgolvet och körde matcher mot varandra. När Jessica sedan ville börja utöva en idrott kändes brottning naturligt. Då skulle hon fylla 14 år, vilket är relativt sent att äntra brottningsvärlden. Efter bara sju träningspass med Karlstadsklubben BK Orion var det dags för Jessicas första tävling. Hon vägde 38 kilo och fick möta en tjej som vägde 26 kilo mer. — Eftersom det var en nybörjartävling lät de oss köra ändå. Mamma var lite orolig, minns jag. Jag gjorde bendyken som jag precis lärt mig – och vann! Jessica beskriver sig som ganska orädd överlag och hon är uppenbarligen inte en person som tar ut en förlust i förväg. Så särskilt långsökt var det inte när hon 2019 satt hemma i soffan och tittade på brottnings-SM och beslöt sig för att ge tävlandet en chans till. I första SM-matchen fick hon möta landslagskvinnan Johanna Lindborg och förlorade. De två kommande matcherna vann Jessica. Bronset var säkrat. Om nästa års mästerskap blir av som planerat, satsar hon på guld. — Får jag inget guld då, så ställer jag upp igen. Jag håller på fram till min pensionering om det krävs. Jag ska ha ett SM-guld, skrattar Jessica.

MARIA HANSEN